

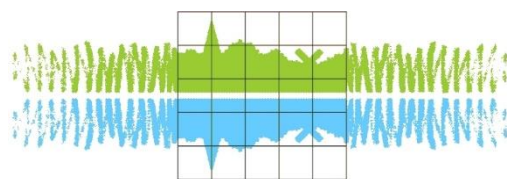
Landschapsbeheer Drenthe

Jaarverantwoording 2025

12 mei 2025

Landschapsbeheer Drenthe

Zorg voor ons landschap

Landschapsbeheer Drenthe

Directie/bestuursverslag 2025

Inhoud

1.	Inleiding	5
2.	Algemene informatie.....	6
a.	Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm.....	6
b.	Doelstelling, visie, beleid en strategie i.r.t. de belangrijkste activiteiten	6
c.	Juridische structuur	6
d.	Directie en bestuur.....	7
e.	Statutenwijzigingen.....	7
3.	Activiteiten en resultaten.....	8
a.	Provinciale prestatieafpraak (basistaken)	8
Beschikking boekjaarsubsidie.....	8	
Toelichting per onderdeel	8	
Gemeentelijke jaarplannen	8	
b.	Overige projecten.....	15
Thema bodem en bomen	15	
Thema aardkunde en cultuurhistorie.....	17	
Thema landschap.....	19	
Thema biodiversiteit.....	20	
Thema natuurinclusieve landbouw	22	
Thema bewonersbetrokkenheid	24	
c.	Resultaten (kerndata).....	25
d.	Communicatie	28
4.	Financiën	29
a.	Realisatie ten opzichte van de begroting.....	29
Basistaken.....	29	
Overige projecten.....	29	
b.	Financieel organisatieresultaat	30
5.	Financieel beleid.....	33
a.	Methoden fondsenwerving, bijdragen en besteding.....	33
b.	Beleid m.b.t. omvang en functies van reserves en fondsen	35
c.	Beleggingsbeleid.....	35
d.	Vergoedingen voor vrijwilligers.....	35
6.	Personeel.....	37
a.	Formatieomvang	37

b.	Functiehuis	37
c.	Organisatiestructuur	37
	Team Streekbeheer	38
	Team projecten	38
	Staffuncties.....	38
	ARBO.....	38
7.	Informatie m.b.t. directie/bestuur en Raad van Toezicht.....	39
a.	Taak en werkwijze van de directie/bestuur en Raad van Toezicht.....	39
b.	Wijze van benoeming raad van toezicht en zittingsduur leden	39
c.	Bezoldigings- en vergoedingenbeleid	39
d.	Hoofd- en nevenfuncties leden van Raad van toezicht.....	40
c.	Relevante nevenfuncties directeur/bestuurder.....	40
8.	Verslag toezichthoudend orgaan	41
a.	Wijze waarop toezicht is gehouden op de strategie en prestaties	41
	Profielschets Raad van Toezicht.....	41
	RVT vergaderingen	41
	Strategische dossiers.....	41
9.	Toekomstparagraaf	42
a.	Begroting komend boekjaar	42
b.	Geplande besteding middelen (programma's en activiteiten)	42
c.	Beoogde resultaten	43
d.	Speerpunten 2026.....	43
	Bijlage 1 Overzicht projecten besteding Postcode Loterij middelen 2025	44
	Bijlage 2: Overzicht LBD vrijwilligersactiviteiten 2025	45

1. Inleiding

Met trots kunnen wij terugkijken op een prachtig jaar voor de boerenlandvogels in Drenthe, waarin de betrokkenheid en inzet van vrijwilligers opnieuw van onschatbare waarde bleek. Vooral de wulpenbrigades behaalden mooie resultaten, met meer gevonden nesten dan in voorgaande jaren. Maar liefst 109 stuks. En ook bij andere weidevogels zijn de cijfers beter dan vanuit de landelijke trend mag worden verwacht. In 2025 zijn er 1.003 legsels succesvol uitgekomen en het aantal legsels wat gepreedeerd is, ligt een stuk lager dan in 2024. Een mooie opsteker voor alle weidevogelliefhebbers.

2025 was het laatste jaar van de pilot *Blad-bokashi* als basis voor een betere groeiplaats van bomen. Wat we daarin hebben gezien, is dat het blad dat door gemeenten wordt verzameld zeer goed kan worden gebruikt als voeding voor bomen. Het circulair verwerken van deze reststroom op deze manier werkt, maar moet nog wel door het ministerie worden goedgekeurd. Na een pilotperiode van vijf jaar komt er een einde aan het project en is het wachten op deze goedkeuring voor een vervolg.

2025 is ook het jaar van wisselingen in bemensing. Niet alleen bij Landschapsbeheer Drenthe (LBD), maar ook bij onze opdrachtgevers was er bestuurlijk sprake van een verandering. LBD kreeg een nieuwe directie per 1 oktober. Op Rijksniveau werd het kabinet Schoof demissionair en kwamen er verkiezingen voor de Tweede Kamer. Op provinciaal niveau waren er bestuurlijke veranderingen bij de portefeuillehouders natuur en landbouw.

Desondanks leverde LBD ook in 2025 haar bijdrage aan het beheren, behouden en ontwikkelen van het Drentse cultuurlandschap. Dit deden we niet alleen, maar samen met overheden, terreineigenaren, agrariërs, vrijwilligersgroepen, scholen, zorgboerderijen en groene partners. Zo ondersteunden we ruim 6.000 vrijwilligers met kennis, begeleiding, opleiding en goed gereedschap. Voor veel mensen is het werken in de natuur en de buitenlucht een waardevolle en gezonde vrijetijdsbesteding. Het is een groot plezier ze daarbij te ondersteunen, hun betrokkenheid bij de leefomgeving te verdiepen en met hen het Drentse landschap te versterken. In de paragraaf *Resultaten* gaan we uitgebreid in op de activiteiten.

Er is eind 2025 een start gemaakt met het opstellen van een nieuwe Meerjarenbeleidsplan. In 2025 hield LBD de koers van het meerjarenbeleidsplan 2022-2024 aan. Die koers houdt in dat naast het voortzetten van het goed lopende Streekbeheer er ook projecten worden ontwikkeld en ingericht.

Naast een wisseling in de directie vonden er in 2025 veel personeelsmutaties plaats. Zeker op een relatief kleine organisatie als LBD had dit de nodige impact. De reden van vertrek van medewerkers was zeer divers. Voor 2026 verwachten we meer stabiliteit. Gemiddeld waren er in 2025 23,0 fte in dienst (zo'n 27 medewerkers).

De inhoudelijke en financiële informatie worden in de betreffende paragrafen nader toegelicht.

2. Algemene informatie

Voor de in dit directie/bestuursverslag en het jaarverslag vermelde informatie wordt de Richtlijn 640¹ gevolgd. Deze richtlijn is, gezien de aard en activiteiten van de organisatie, leidend voor de grondslagen van waardering en resultaatbepaling. Waar relevant is de informatie rechtstreeks overgenomen uit de statuten en/of uit het meerjarenbeleidsplan van de Stichting. Voor uitgebreidere informatie wordt dan ook verwezen naar deze stukken.

LBD maakt onderdeel uit van het samenwerkingsverband LandschappenNL, waarin zowel landschapsbeheerorganisaties als provinciale Landschappen participeren. De provinciale Landschappen kwalificeren als fondsenwervende instellingen en passen Richtlijn 650 toe. De RJ 650 richtlijn is specifiek voor Fondsenwervende organisaties, de RJ 640 is van toepassing op organisaties-zonder-winststreven. LBD valt in die laatste categorie.

a. Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm

De Stichting Landschapsbeheer Drenthe (LBD) staat vanaf 05-10-2007 onder nr. 04088219 ingeschreven bij de KvK met als vestigingsplaats Assen.

b. Doelstelling, visie, beleid en strategie i.r.t. de belangrijkste activiteiten

De stichting stelt zich ten doel²:

Bij te dragen aan de zorg voor het Drentse (cultuur)landschap door het initiëren, stimuleren, coördineren, doen uitvoeren en uitvoeren van landschapsecologisch en cultuurhistorisch verantwoorde werkzaamheden. Daarbij staat herstel, behoud, aanleg en duurzame ontwikkeling van waardevolle landschapselementen centraal en worden naar vermogen mensen ingeschakeld die een zwakke positie op de arbeidsmarkt innemen. Zelfwerkzaamheid en (vrijwillige) inzet door bewoners(groepen) en grondeigenaren wordt daarbij gestimuleerd en ondersteund.

In de afgelopen jaren is in het kader van betrokkenheid van bewoners ook meer ingezet op educatie en onderzoek en op de aardkundige waarden, die immers letterlijk het fundament onder het hedendaagse cultuurlandschap vormen. Daarnaast is er een groeiende samenwerking met agrariërs in de provincie en ondersteunen wij bijvoorbeeld het collectief Agrarische Natuur Drenthe (AND) bij het uitvoeren van projecten op agrarische percelen.

LBD is een projectenorganisatie. De effectiviteit en efficiency wordt gewaarborgd door de projectmatige werkwijze en verantwoording aan de opdrachtgevers.

Het beleid is vastgelegd in het meerjarenbeleidsplan 2022-2024. Voor 2025 is dit beleid doorgezet en is gestart met het opstellen van een nieuw meerjarenbeleidsplan.

c. Juridische structuur

De organisatievorm is een zelfstandige stichting (zonder winstoogmerk.) De Stichting werkt landelijk samen in een samenwerkingsverband LandschappenNL.

¹ Zie: <https://www.goededoelennederland.nl/>

² Conform de statuten

d. Directie en bestuur

Het bestuur bestaat uit één persoon (directeur-bestuurder). In 2025 was er een wisseling van de wacht en werd de heer Niek vom Bruch, na een tijdelijke waarnemende rol door de Stefan Pronk, opgevolgd door de Jelle Zoetendal. Het bestuur staat onder toezicht van de Raad van Toezicht. Taken, rollen en bevoegdheden van directeur-bestuurder en Raad van Toezicht zijn vastgelegd in de algemene statuten en het directiestatuut. In hoofdstuk 7 is de samenstelling van de Raad van Toezicht nader aangeduid.

e. Statutenwijzigingen

De oorspronkelijke statuten betreffen de oprichting van de Stichting per 5 oktober 2007. Er heeft een statutenwijziging per 4 april 2013 plaatsgevonden, dit betreft de omzetting naar raad-van-toezichtmodel. Er zijn in 2025 geen statutenwijzigingen doorgevoerd.

3. Activiteiten en resultaten

a. Provinciale prestatieafspraken (basistaken)

Beschikking boekjaarsubsidie

LBD valt onder de Algemene Subsidie Verordening (ASV) van de provincie. Deze verordening schrijft voor dat de Provincie jaarlijks een Programma van Eisen (PvE) opstelt, met een beschikbaar budget, op basis waarvan LBD een offerte met te leveren prestaties maakt. De door de provincie goedgekeurde offerte wordt vastgelegd in een beschikking en is daarmee de provinciale prestatieafspraken, ook wel de basistaken genoemd.

Onder de verzamelterm Streekbeheer worden basistaken onderscheiden waaraan de provincie en alle Drentse gemeenten financieel gelijkwaardig bijdragen. In samenhang met de provinciale prestatieafspraken worden jaarlijks eveneens met alle gemeentes de afspraken vastgelegd in gemeentelijke jaarplannen. Naast de gemeentelijke jaarplannen bevatten de basistaken een aantal volledig door de provincie gedekte onderdelen (reguliere provinciale taken).

De aanvraag boekjaarsubsidie 2025 is conform afspraken met de provincie op 30-9-2024 aan de provincie verzonden. De provincie heeft op 29 januari 2025 daarover een positieve beschikking afgegeven voor een bedrag van € 986.981,-.

De verantwoording van de basistaken aan de provincie vindt plaats op basis van de realisatie ten opzichte van de beschikking en de offerte. Jaarlijks wordt deze verantwoording uiterlijk 1 mei gedaan via een verzoek tot vaststelling van de boekjaarsubsidie.

De resultaten en budgetten in de gemeentelijke jaarplannen worden aan het begin van het lopende kalenderjaar nader vastgelegd. De verantwoording van de jaarplannen van het afgesloten boekjaar aan de gemeentes vindt dan ook plaats.

Toelichting per onderdeel

Gemeentelijke jaarplannen

LBD begeleidt een netwerk van zowel reguliere als nieuwe vrijwilligersgroepen die zich inzetten voor hun groene leefomgeving, en zorgen voor de uitvoering van beheer van met gemeentes afgesproken objecten en kwetsbare terreinen. In het PvE stelt de provincie dat het onderhoud aan deze terreinen en objecten waar mogelijk met vrijwilligers dient te worden gedaan. LBD heeft samen met gemeentes en bewoners een werkwijze ontwikkeld om dit gebiedsgericht te organiseren. Dit noemen we Streekbeheer.

Binnen de jaarplannen valt:

- Structurele begeleiding van vaste vrijwilligersgroepen, zoals:
 - Fruitboombrigades: onderhoud van fruitbomen en boomgaarden
 - Landschapsbrigades: onderhoud van terreinen, vennen, poelen, singels, hagen, houtwallen et cetera
 - Jeneverbesbrigades: onderhoud van jeneverbesstruwelen
 - Bewonersgroepen: actief in en om het dorp en wijk
 - Vrijwilligersgroepen gericht op soortenbeheer en terreinen: actief op terreinen en in verschillende landschapselementen in het agrarisch cultuurlandschap

- Monitoring- en onderzoeksgroepen: landschapskwaliteit, autochtone bomen en struiken, bermen, poelen, pingoruïnes en dergelijke
- Zorggroepen, zoals zorgboerderijen en andere zorginstellingen
- Jeugdgroepen, zoals scholen en scouting
- Werving en begeleiding van nieuwe groepen
- Vorming permanente groepen/brigades
- Organisatie gemeentelijke en provinciale (thema) inspiratiebijeenkomsten
- Faciliteren van (nieuwe) vrijwillige inzet in landschapsonderhoud (initiatief vrijwilligers)
- Gebiedsgerichte planontwikkeling samen met bewoners en boeren in onder meer bestaande en nieuwe dorpsnetwerken (initiatief bewoners of overheid)
- Adviezen, presentaties, activiteiten gericht op bevordering van de deskundigheid (zoals cursussen en workshops) op het gebied van natuur, landschap, groen, soorten, veilig werken, funerair erfgoed ed.
- Faciliteren van bestaande groepen (specialistisch gereedschap ten behoeve van vrijwilligers, onkostenvergoedingen, zaai- en plantgoed).
- Uitvoering onderhoud met aannemers aan landschappelijke objecten en kleine natuurterreinen
- Voorbereiding, coördinatie uitvoering, externe communicatie en interne afstemming van activiteiten
- Inzet op kennisverbreding met als doel meer zelfstandigheid en kwaliteit van de werkzaamheden/activiteiten

Ook in 2025 is het netwerk met bewonersinitiatieven en vrijwilligersgroepen stabiel met circa 540 groepen. Alle groepen waar geen structurele afspraken mee gemaakt konden worden (met name scholen) zijn in 2025 uit het netwerk gehaald. Dit is deels aangevuld door extra aandacht voor nieuwe scholen in het netwerk en financiële ruimte voor lichte groei in de gemeente Assen. Er zijn in totaal meer activiteiten uitgevoerd, het aantal actieve vrijwilligers is licht afgenomen en het aantal gerealiseerde vrijwilligersuren is toegenomen. We zijn trots op het stabiele netwerk van vrijwillige inzet voor het Drentse landschap en zetten ons in om deze aantallen te blijven ondersteunen.

In 2025 is door de bewoners- en vrijwilligersgroepen weer veel gebruik gemaakt van het ondersteuningsbudget voor plantgoed, zaaigoed en nestkasten. De aanleiding hiervoor was met name het bevorderen van de biodiversiteit en het vergroenen van de openbare ruimte in en om het dorp.

In alle gemeenten is op een groot aantal natuurterreinen en landschapselementen regulier onderhoud uitgevoerd, deels met ondersteuning van aannemers en groenbedrijven. Hiermee is een enorme bijdrage geleverd aan het beheer, het behoud en de versterking van kwetsbare natuur en landschap, met veel aandacht voor verbetering van de biodiversiteit.

De animo voor de Stimuleringsregeling Landschap en Biodiversiteit als onderdeel van Streekbeheer, onder meer ter bevordering van groepsvorming onder particuliere grondeigenaren, was ook in 2025 groot. De regeling was in zes gemeenten opengesteld en vrijwel alle beschikbare middelen zijn weggezet. In de gemeenten Meppel, Westerveld en De Wolden zijn 34 nieuwe deelnemers actief met erf- en landschapsinrichting en structureel actief met het reguliere onderhoud. In de afgelopen jaren hebben in totaal circa 358

deelnemers van de regeling gebruikgemaakt en zij zijn actief met jaarlijks onderhoud van de gerealiseerde en herstelde landschapselementen.

Steeds meer groepen zijn actief met het monitoren van natuur en landschapskwaliteit en biodiversiteit. Een groep vrijwilligers heeft samen met een professional voor het tweede jaar een zesde deel van de gemeente Meppel geïnterviewd op de kwaliteit van houtwallen en -singels. In de meeste gemeenten zijn groepen actief geweest met inventariseren, van bijvoorbeeld bermen (bermscouts), poelen, pingoruïnes en autochtone bomen en struiken.

In 2025 was er ruime aandacht voor uitwisseling en kennisoverdracht. In alle twaalf gemeenten zijn weer twee inspiratiebijeenkomsten georganiseerd. Deze bestonden uit bijeenkomsten in bijvoorbeeld een dorps huis en/of excursies. Daarnaast is er voor de tweede keer een provinciebrede kennis- en inspiratiedag rondom fruitbomen georganiseerd bij de Fruithof in Frederiksoord. Hiervoor waren alle vrijwillige snoeiers en fruitboombrigades uit Drenthe uitgenodigd. Voor de tweede keer is er voor de landschapsbrigades een provinciale inspiratiebijeenkomst georganiseerd. Voor deze bijeenkomsten was de opkomst hoog.

Reguliere provinciale activiteiten

Onder de provinciale taken vallen ook de activiteiten die niet direct aan uitvoering via de gemeentelijke jaarplannen zijn toe te wijzen. Hieronder volgt een toelichting op deze onderdelen.

Advisering/ontwikkeling/extern overleg

Dit onderdeel betreft extern gerichte werkzaamheden. Het doel en resultaat van dit onderdeel is het adviseren, bijdragen en beïnvloeden van het beleid van derden met betrekking tot de onderwerpen landschap, leefomgeving en bewonersparticipatie, het voorbereiden en doorontwikkelen van werkmethoden Streekbeheer en projecten, en het afleggen van verantwoording.

In de jaarrekening is deze post opgesplitst in de interne deelbegrotingen extern netwerk en project- en methodiekontwikkeling.

Extern netwerk en verantwoording

In 2025 hebben reguliere bijeenkomsten plaatsgevonden met de groene partnerorganisaties (SBB, NM, HDL, NM en IVN) op directie- (G6) en uitvoeringsniveau (DAO), waarin algemene voortgang en afstemming aan de orde zijn gekomen.

Er heeft regulier voortgangsoverleg plaatsgevonden tussen LBD en de provincie over de activiteiten boekjaarsubsidie en verschillende ontwikkelingen en projecten daarbuiten. Het jaarverslag en jaarbericht zijn ter brede verantwoording opgemaakt.

Vanuit de deelbegroting extern netwerk heeft daarnaast advisering van en afstemming met de provincie, gemeenten en andere partijen plaatsgevonden over natuur en landschapsbeleid, waaronder Basiskwaliteit Natuur, aardkundige waarden, realisatie van de groenblauwe dooradering en de gemeentelijke omgevingsvisies.

Bij de uitvoering van landschapsherstelprojecten ervaren we steeds vaker dat grondeigenaren, die bereidwillig zijn bij te dragen aan landschapsherstel en vergroeningsopgaven, vroegtijdig afhaken. Zij ervaren drempels bij het starten en doorlopen van het vergunningverleningsproces en het benodigd archeologisch onderzoek, mede door

de bijkomende kosten (leges). In 2025 hebben we vanuit externe netwerken verder meegedacht met de provincie en gemeentes om hierin te zoeken naar oplossingen om de drempels voor grondeigenaren te verlagen of weg te nemen.

Voorbeelden van andere (inhoudelijke) zaken die vanuit extern netwerk zijn opgepakt in 2025 betreffen:

- Deelname platform Funerair erfgoed
- Deelname consortium Noordergraf
- Deelname Harry de Vroome werkgroep
- Deelname Drents Actie Overleg
- Excursie Bomenwacht voor ambtenaren van de provincie Drenthe
- Deelname aan jaarlijkse excursie Overlegorgaan Drents-Friese Grensstreek
- Deelname werkgroep landschap en cultuurhistorie RL Drents-Friese Grensstreek
- Bijdrage aan het Handboek Groenblauwe dooradering van de provincie Drenthe
- Reguliere uitwisselingsoverleggen (ambtelijk en bestuurlijk) met groene partners, waaronder Het Drentse Landschap, IVN Regio Noord, Agrarische Natuur Drenthe en Brede Overleggroep Kleine dorpen.

Projectontwikkeling- en methodieken

LBD is een projectenorganisatie en neemt vanuit die hoedanigheid initiatief om projecten en opdrachten te ontwikkelen en uit te voeren die bijdragen aan het realiseren van de missie en doelstellingen. Regelmatig worden wij gevraagd door overheden, organisaties en bewonersinitiatieven om advies te geven en projectvoorstellen te doen voor onder meer landschaps- en biodiversiteitsherstel, onderzoek en vergroening van de leefomgeving. In 2025 zijn hieruit nieuwe projecten ontwikkeld. Hieronder een greep uit de ontwikkelingen:

- Vanuit het subteam natuurinclusieve landbouw is in 2025 gewerkt aan het verder op poten zetten van een pilotprojecten rondom Basiskwaliteit Natuur in het Nationaal Park Drentsche Aa. Vanuit het project *Wies met de Patries* werken we aan verbetering van natuur- en landschapskwaliteit in de omgeving van het dorp Loon samen met tal van partners en grondeigenaren. Daarnaast is in 2025 vanuit het subteam met partners gestart met het op poten zetten van een provinciaal agroforestrynetwerk en is in samenwerking met het Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels een plan opgesteld voor een vervolgonderzoek naar de wulp.
- Het subteam landschap, aardkunde en cultuurhistorie heeft in 2025 onder meer een projectvoorstel geschreven voor het uitvoeren van een landschaps- en ervenproject in Drouwen, en een voorstel gedaan en subsidie verworven voor het uitvoeren van een gebiedsproject in Zwiggelte in samenwerking met de lokale boermarkte. Tevens is een voorstel gedaan aan de gemeente Coevorden voor het uitvoeren van een begraafplaatsenproject.
- Het subteam biodiversiteit heeft in 2025 meerdere voorstellen voor biodiversiteitsprojecten vormgegeven, waaronder voor een vervolg op het project *Impuls Kleine Natuurterreinen*, het project *Boerenlandvlinders op de kaart* en een project ter verbetering van de biotoop voor de steenuil in de gemeente Aa en Hunze.
- Het subteam bewonersbetrokkenheid heeft in 2025 een projectvoorstel vormgegeven voor het verhogen van de (natuur)kwaliteit van de buitenruimte rondom de Toegangspoort Holtingerveld, samenwerkingskansen verkent met het Drents Voedselbossenloket, een verkenning uitgevoerd van mogelijkheden voor het uitvoeren

van een project rondom thematische wandelroutes en projectvoorstellen gedaan voor en vervolg op de Nationale parkenprojecten in de Drentsche Aa en de Drents-Friese Grensstreek.

- Het subteam bomen en bodem heeft in 2025 een start gemaakt met een projectvoorstel voor het herstel van laanstructuren in Veenhuizen in samenspraak met De Nieuwe Rentmeesters. Ook is een start gemaakt met het evalueren en toekomstbestendig maken van de Bomenwacht.

Verankering vrijwilligers- en bewonersnetwerk

Dit onderdeel betreft de indirecte ondersteuning van het vrijwilligersnetwerk die niet specifiek aan groepen is toe te delen en dus niet in de jaarplannen van de gemeentes is opgenomen. Dat gaat om bijvoorbeeld het organiseren van cursussen, ontwikkeling beleid, veiligheid, organiseren vrijwilligersdagen en het algemene gereedschapsdepot. Dit onderdeel bevat tevens communicatie en voorlichting ten behoeve van werving en binding vrijwilligers en afleggen van verantwoording aan opdrachtgevers.

In de jaarrekening zijn deze opgesplitst in de interne deelbegrotingen groenadvies, communicatie en educatie, Geovisia, vrijwilligerswerk algemeen, ARBO vrijwilligerswerk, cursussen/evenementen, kerndata en gereedschapsbeheer.

Groenadvies

Het groenadvies is een loket waar bewoners vragen kunnen stellen. Dit onderdeel sluit aan bij de doelstelling van het betrekken van mensen bij hun leefomgeving. De afhandeling van de meeste vragen gebeurt telefonisch. In 2025 zijn er circa 55 inhoudelijke adviesvragen beantwoord, waarbij soms ook een veldbezoek heeft plaatsgevonden.

Communicatie en educatie

Een groot deel van de communicatie gebeurt vanuit de verschillende projecten, waar de bijhorende kosten op worden geboekt. De basistaken betreffen voornamelijk de inzet op algemene zichtbaarheid in nieuwsbrieven, sociale media en website.

Geovisia betreft het bijhouden van een maatwerk GIS-pakket waarin gegevens (kerndata) worden opgeslagen van activiteiten en uitgevoerde werkzaamheden. De kerndata (op pagina 26) worden eveneens gepresenteerd in de publieksversie van het jaarverslag, het jaarbericht. Er is in 2025 een online vrijwilligerskaart vormgegeven, waarop alle groene initiatieven vanuit Streekbeheer op zijn gepresenteerd. Meer in detail zijn de communicatieproducten en resultaten benoemd onder de paragraaf 3.d. Communicatie.

Vrijwilligerswerk Algemeen

Het vrijwilligerswerk, ARBO, gereedschapsbeheer, cursussen en evenementen vragen om afstemming met collega-organisaties. Daarnaast is er provinciale ondersteuning van het vrijwilligersnetwerk. Die bestaat uit algemene ARBO- en veiligheidsinstructies, inhoudelijke cursussen, ladderkeuring, de jaarlijkse LBD-vrijwilligersdag en het beheer van het gereedschapsdepot. De bijdrage vanuit LBD aan de organisatie van de jaarlijks Boomfeestdag valt ook hieronder. Doordat Staatsbosbeheer in 2025 geen geschikte plantlocatie voorhanden had, heeft de boomfeestdag in 2025 niet plaatsgevonden. In 2025 is voor het eerst een cursus *Veldhulpverlening* aangeboden aan vrijwilligersgroepen

uit het netwerk Streekbeheer.

Hieronder volgt een kleine greep uit de activiteiten die in 2025 door LBD zijn georganiseerd. Een volledig overzicht is te vinden in bijlage 2.

- Januari opfriscursus motorkettingzaag met totaal 16 personen (8 personen bij iedere tweedaagse cursus + Basiscursus motorkettingzaag 7 personen)
- 7 februari: inspiratiedag Drentsche Aa; De Waarde van Water met 55 deelnemers
- 28 februari: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 12 deelnemers.
- 9 april: webinar Basiskwaliteit Natuur met 65 deelnemers
- 12 april: planten en zaden ruilmarkt met 60 deelnemers
- 17 mei: excursie Basiskwaliteit Natuur met 12 deelnemers
- 6 juni: veldexcursie Basiskwaliteit Natuur met 22 deelnemers
- 23 juni: Informatiestand bij boerenfietstocht Linde met 1200 deelnemers
- 8 oktober: inspiratiemiddag fruitbomen met 56 deelnemers
- 10 oktober: vrijwilligersmiddag met 80 deelnemers
- 13 november: Basiskwaliteit Natuur filmavond met 15 deelnemers
- 21 november: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 20 deelnemers
- 24 november: workshop veiligheid en onderhoud motorkettingzaag met 35 deelnemers
- 29 november: inspiratiebijeenkomst landschapsbrigades met 25 deelnemers

Nationale Natuurwerkdag en Natuurwerkdag Junior

De Nationale Natuurwerkdag is het grootste evenement voor groene vrijwilligers. Het is een landelijk evenement waarvan de organisatie uitgevoerd wordt door de landschapsbeheer organisaties in de provincies. Ook andere groene organisaties gebruiken de Natuurwerkdag om hun vrijwilligerswerk te promoten. In Drenthe wordt er op vele locaties door vrijwilligers gewerkt aan hun groene omgeving en het landschap. De provincie financiert de Natuurwerkdag, met daarnaast een relatief kleine bijdrage van gemeenten en de Postcode Loterij.

In 2025 werden de Natuurwerkdagen op vrijdag 31 oktober en zaterdag 1 november georganiseerd. In alle Drentse gemeentes werd er gewerkt aan uiteenlopende natuurklussen: van insectenhôtels vullen en bloembollen poten tot heideschonen en onderhouden van houtwallen en singels. De speerpuntlocatie bevond zich bij Wildlands en het Drents drinkwaterbedrijf WMD. De hoofdorganisator hierbij was LBD en werd mede georganiseerd met Wildlands Adventure Zoo en het Drents drinkwaterbedrijf WMD. Tijdens deze natuurklus konden abonneehouders inheems bosplantsoen planten op het evenemententerrein van Wildlands. Voor gezinnen waren er speciale activiteiten, zoals het timmeren van nestkastjes, het maken van zaadbommetjes en het vullen van een insectenhotel. Op het WMD-terrein werd door de scouting en vrijwilligers onderhoud uitgevoerd aan de bosjes en singels. Jelle Zoetendal opende de kluslocatie en plantte een boom in samenwerking met Gedeputeerde Egbert van Dijk, Jan Minze Zomer (manager plant en dier van WILDLANDS) en Vivienne Frankot (directeur-bestuurder van WMD Drinkwater).

In totaal deden 1.121 vrijwilligers mee, waarvan 807 volwassenen en 314 kinderen, op 56 locaties. De maand oktober stond in het teken van de Natuurwerkdag Junior. Onder begeleiding van Landschapsbeheer Drenthe werden door 216 leerlingen van acht

verschillende basisscholen gewerkt aan diverse activiteiten. Er werden tien buitenlessen georganiseerd.

Bomenwacht

Monumentale bomen zijn een bijzondere soort landschappelijke objecten, waarvoor een andere financiële verdeling geldt dan voor de voorgaande onderdelen. Daarom wordt dit reguliere onderdeel als apart project benaderd. De gemeentes en particuliere eigenaren dragen het meest bij, naast een relatief kleine vaste bijdrage van de provincie.

In 2025 zijn 1.859 bomen gesnoeid en 2.703 bomen VTA gecontroleerd. Het werk is uitgevoerd door het eigen team, aangevuld met deskundige freelancers. Het pilotproject voor het maken van bokashi in de gemeente Noordenveld is in 2025 afgerond. Dit jaar is er 1.000 ton blad omgezet naar bokashi. Dit wordt gebruikt als bodemverbeteraar bij groeiplaatsen van beplanting.

Soortenbeheer (ontwikkeling en uitvoeren soortenbeschermingsplannen)

Biodiversiteit (soortenbeheer) is een provinciale taak. Het budget in de basistaken wordt gebruikt voor vast terugkerende onderdelen. Voorbeelden daarvan zijn ondersteuning van vrijwilligers en grondeigenaren bij het beheer van oeverwaluwanden, advisering over en levering van Drentse bloemenmengsels en nestkasten, advisering van grondeigenaren over beheer- en inrichtingsmaatregelen ten behoeve van de biodiversiteit. Naast deze vaste onderdelen ontwikkelt LBD vanuit de basistaken jaarlijks projecten die worden gefinancierd uit aanvullende bijdragen.

Onderdelen die vanuit soortenbeheer doorlopend worden uitgewerkt, zijn:

- Kapstokplan knoflookpad is een breed biodiversiteitsproject, waar vanuit de stand van de knoflookpad als indicatorsoort wordt gekeken naar de ontwikkeling van een breder leefgebied. We werken aan het informeren over de knoflookpad, het adviseren en ondersteunen van vrijwilligersgroepen die zich bezighouden met het monitoren van de soort en het adviseren over en beheer van de voornaamste locaties waar de soort voorkomt. Ook vervult LBD een expertrol bij de ontwikkeling van projecten in het leefgebied van de knoflookpad, zoals in het uitvoeringsprogramma BBND Ees-Weerdinge in samenwerking met RAVON en tal van gebiedspartners.
- Adviseren en communiceren over biodiversiteit: beantwoorden van vragen van particulieren, aansluiten bij overleggen vanuit expertrol, informeren en communiceren over soortgroepen en biodiversiteit, onder meer door het geven van lezingen, meewerken aan en schrijven van artikelen en het bijdragen aan items op regionale radio en tv (RTV Drenthe: ROEG/Veldwerk).
- Nestkastenuitgifte voor diverse soorten vogels en zoogdieren.
- Afstemming en coördinatie met soort- en werkgroepen: het onderhouden en uitbreiden van contacten met het netwerk van soort- en werkgroepen.
- Deelname aan het Drents Bemberaad.
- Communicatie over biodiversiteitsthema's, zoals de nationale bijtelling en de dag van de biodiversiteit.
- Signalering en advisering over Rode Lijst-soorten.

Vrijwilligersnetwerk boerenlandvogels

De boerenlandvogels in Drenthe staan gaan in aantal en verspreiding achteruit. Door de publieke en politieke aandacht is er de afgelopen jaren een reëler beeld ontstaan van de voor Drenthe belangrijke weidevogels. LBD stemt deze taak af met het AND, die de regierol heeft bij het uitvoeren van maatregelen voor de boerenlandvogels in de ANLb-gebieden. In 2025 hebben we ingezet op de contacten en betrokkenheid van alle vrijwilligers die zich inzetten voor het boerenlandvogelbeheer binnen de provinciegrenzen. We voerden veldbezoeken uit en faciliteren vrijwilligersgroepen die hulp nodig hadden. Tevens hebben we in maart 2025 een cursus boerenlandvogelmonitor georganiseerd voor nieuwe weidevogelvrijwilligers. Hier hebben dertien geïnteresseerden aan deelgenomen, Op 13 mei 2025 vond de jaarlijkse boerenlandvogelavond plaats, waar meer dan tachtig vrijwilligers en andere betrokkenen bij aanwezig waren.

b. Overige projecten

Naast de basistaken ontwikkelt LBD samen met de provincie, gemeentes en een scala aan andere partners en opdrachtgevers overige projecten en krijgt de Stichting incidentele opdrachten die bijdragen aan onze doelstelling. De projecten en opdrachten hebben een op uitvoeringsgerichte insteek waarbij, indien van toepassing, zoveel mogelijk bewoners/vrijwilligers worden betrokken.

Binnen LBD worden verschillende thema's onderscheiden van waaruit projecten worden ontwikkeld en uitgevoerd. Deze thema's zijn mede gebaseerd op de kansen zoals benoemd in het meerjarenbeleidsplan 2020-2024. De volgende thema's worden op dit moment onderscheiden:

- Bomen en bodem
- Landschap
- Aardkunde en cultuurhistorie
- Biodiversiteit
- Natuurinclusieve landbouw
- Bewonersbetrokkenheid

Per thema volgt wordt hieronder een korte toelichting van een aantal projecten.

Thema bodem en bomen

LBD zet zich vanuit de Bomenwacht Drenthe en daarnaast ook met aanverwante, losse projecten in voor het behoud van bomen in Drenthe. De focus ligt daarin op monumentale bomen. Ook de bodemchemie en biologie spelen hierin een belangrijke rol. Hieronder volgt een greep uit de ontwikkelingen en projecten vanuit dit thema.

Werken aan een toekomstbestendige Bomenwacht

In 2025 legden we de basis voor een meerjarenplan voor de Bomenwacht (2025-2030), zodat we ook de komende jaren de juiste zorg kunnen bieden aan de monumentale bomen in Drenthe. In het kader van een toekomstbestendige Bomenwacht verzorgden wij twee excursies voor de provincie Drenthe.

Voor de afdeling groen organiseerden we een excursie in Assen. Met zo'n dertig ambtenaren namen we een kijkje bij waardevolle monumentale bomen. We lichtten toe hoe we de

gezondheid bewaken, ecologische en cultuurhistorische waarden combineren en welke rol bomen spelen in de biodiversiteit van de stad. De tweede excursie vond plaats in Frederiksoord en Vledder. Met de gedeputeerde en accounthouders brachten we een bezoek aan de bijzondere Vledderiep voor het voormalige gemeentehuis van Vledder. Aan de hand van een PICUS-meting lieten we zien hoeveel gezond houtweefsel aanwezig is bij deze gladde iep. Als afsluiting bezocht de groep de laan met beuken bij Huis Westerbeek van de Maatschappij van Weldadigheid.

Steuntje in de rug

De eeuwenoude knotlinde in het centrum van Gieten kreeg in opdracht van onze Bomenwacht een steuntje in de rug. Door verstedelijking, verkeer en de aanleg van riolering en kabels had de boom het zwaar te verduren. Om te voorkomen dat de linde zou omvallen, werd het met vier stalen steigerpijpen in de grond verankerd. Twee buizen werden via de holle stam van de boom de bodem ingeslagen en bovenaan met elkaar verbonden. De andere stalen pijpen gingen via een holle zijtak de bodem in. Het was voor het eerst dat we de stalen ruggensteun is deze omvang toepasten.

De knotlinde toont zelf ook een knap staaltje aanpassingsvermogen. Vanuit de kroon, en door de aangetaste en uitgeholde stam, groeien zogenaamde adventiefwortels naar de bodem. Deze wortels groeien voornamelijk uit slapende knoppen van de stam en zoeken door de lucht hun weg naar de grond. Op den duur kunnen ze deels de functie van de oude stam overnemen. Maar ook al zijn er veel nieuwe wortels gevormd, ze zijn helaas niet sterk genoeg om het gewicht van de boom te dragen.

Nieuwe Rentmeesters Veenhuizen

Voor de Nieuwe Rentmeesters in Veenhuizen stelden wij een bomenbeheerplan op. Wij controleerden 73 houtige opstanden en erven, wat neerkomt op circa veertienduizend bomen. Bij zo'n zeshonderd bomen voerden we een boomveiligheidscontrole (VTA) uit: 181 individuele bomen en 416 lijnvormige elementen, zoals lanen of bomenrijen. Bij een VTA-controle beoordelen we de conditie van de boom, de benodigde beheermaatregelen en eventuele risico's voor de omgeving. Per bomenrij, laan of individuele boom zijn ook gegevens vastgelegd zoals locatie, soort, stamdiameter, hoogte, plantjaar, levensverwachting, gebreken, onderhoudsfrequentie en urgentie.

Tijdens de inventarisatie moesten we bij vier bomen direct ingrijpen, omdat zij een gevaar vormden voor de omgeving. Twee stuks werden geveld, bij de andere twee namen we de kroon in. Verder is uit de inventarisatie gebleken dat veel bomen moeten worden gesnoeid en attentiebomen vaker worden bezocht. De risicobomen, dit zijn veelal (bijna) dode bomen, moeten op stam worden gezet (zodat bijvoorbeeld spechten de boom nog kunnen gebruiken) of volledig geveld. Verder raden we aan langs bosranden en (wandel)paden de beplanting te dunnen of terug te zetten.

Dankzij het bomenbeheerplan is het structurele beheer van de bomen in Veenhuizen inzichtelijk gemaakt. Dit hebben we op dezelfde manier gedaan als bij het bomenbestand van de Maatschappij van Weldadigheid Frederiksoord en Wilhelminaoord. Daarmee is het grootste deel van de bomen binnen het Unesco werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid in het systeem van LBD ondergebracht.

Thema aardkunde en cultuurhistorie

Aardkundige en cultuurhistorische waarden vormen samen met ecologische waarden ons landschap. In al onze projecten proberen we rekening te houden met de samenhang tussen deze waarden. Vanuit aardkunde en cultuurhistorie werken we daarnaast op grote en kleine schaal aan een verscheidenheid van onderwerpen en kennisdeling. Hieronder een overzicht van enkele van de projecten waar we ons in 2025 vanuit aardkunde en cultuurhistorie voor in hebben gezet.

Aardkundig erfgoed

Landschapsvormen, processen, bodems en afzettingen geven ons inzicht in hoe een landschap is ontstaan. Deze verzameling van aardkundige waarden wordt ook wel aardkundig erfgoed genoemd. Hoe duidelijker het landschap te lezen is, hoe zorgvuldiger ermee wordt omgegaan en hoe beter aardkundig erfgoed wordt behouden. Voor een onge oefend oog is het lastig om waardevolle locaties te herkennen. Om de kennis hierover te vergroten, gaven wij in samenwerking met de provincie Drenthe de cursus aardkundig erfgoed aan ambtenaren van de provincie, gemeenten en Prolander. De cursus bleek in trek: er kwamen maar liefst veertig mensen op af.

De cursus bestond uit vier lesmiddagen en een afsluitende veldexcursie langs verschillende aardkundige elementen, zoals de 'drie ijstijden' in Donderen en de grootste uitblazingskom van Drenthe in de Duunsche landen. Verder bezochten de cursisten enkele pingoruïnes in Donderen, een herstelde meander van de Hunze, het smeltwaterdoorbraakdal bij het Voorste Diep en een van de grootste droge dalen ten zuiden van Buinen. De deelnemers hebben een goed beeld van de variatie aan aardkundig erfgoed in Drenthe gekregen en gingen met tools naar huis om de opgedane kennis te vertalen in hun dagelijkse werkzaamheden.

Website pingoruïnes

In Drenthe liggen er naar schatting zo'n 2.500 mogelijke pingoruïnes. Informatie over deze aardkundige overblijfselen is terug te vinden op www.pingoruines.nl, een website die vanuit het pingoprogramma Drenthe in het leven is geroepen. De website fungeert als kennis- en kaartplatform voor onder andere de provincie, gemeenten, natuurorganisaties en inwoners en biedt daarnaast ondersteuning bij planvorming. In 2025 staken we veel tijd in het updaten van de informatie en het toevoegen van nieuwe locaties op de interactieve kaart en verhalen. Van circa driehonderd aardkundige elementen is de informatie geüpdatet; dit zijn deels nieuwgevonden locaties op basis van literatuuronderzoek en interpretaties van het Dinoloket en deels reeds geregistreerde plekken waarvan de aanvullende informatie ontbrak.

Kennisdeling en veldwerk

In het afgelopen jaar richtten we ons op kennisoverdracht van het ontstaan van het Drentse landschap. Zo gaven we tijdens de heropening van het aardkundig monument Peelozand bij het Duurzaamheidscentrum in Assen een lezing over de ontstaansgeschiedenis en de drinkwaterwinning in het gebied. Daarnaast verzorgden we interactieve lezingen over Drentse essen in Diever en Wilhelminaoord, en gaven we een lezing aan OrtaGeo in Rolde. Ook deden we veldonderzoek naar aardkundige elementen. Zo trokken wij eropuit met medewerkers van de Rabobank Assen naar de Duunsche Landen. Daar onderzochten we een mogelijke pingoruïne; uiteindelijk bleek het echter om een uitblazingskom te gaan. In Midlaren gingen we met vijf vrijwilligers op pad om een nieuwe locatie te beoordelen. Uit het bodemonderzoek bleek het hier wel om kleine pingoruïne te gaan.

Tjaskers in Drenthe

In 2025 deden wij cultuurhistorisch onderzoek naar historische windmolentjes in Drenthe. Het onderzoek onthulde ruim 250 locaties; we vonden op tweehonderd plekken sporen van tjaskers en 58 andere molentjes. Tjaskers zijn houten windmolentjes die vanaf 1850 werden gebruikt om het land te bemalen. Ook speelden ze een belangrijke rol bij veenwinning. Van de gevonden tjaskers en andere molentjes stonden er 65 exemplaren bij aardkundige overblijfselen uit het verleden, zoals pingoruïnes of uitblazingskommen.

Het onderzoek laat zien dat tjaskers op veel meer plekken stonden dan tot nu toe bekend was en dat ze regelmatig verplaatst werden. De plekken waar deze houten molentjes stonden, zijn soms nog zichtbaar in het landschap, maar dreigen door onwetendheid te verdwijnen. Het onderzoek levert daarom een waardevolle bijdrage aan cultuurhistorische en aardkundige kennis over het Drentse landschap.

Rijksmonumentale grafheuvels in Eext veiliggesteld

Bij twee rijksmonumentale grafheuvels in Eext voerden we onderhoudswerkzaamheden uit. Deze prehistorische overblijfselen lagen jarenlang verscholen in twee particuliere bosjes. In en rond de grafheuvels stonden onder meer oude lariksen die een risico vormden voor de heuvels. Een eerder omgevallen boom heeft een deel van een grafheuvel onherstelbaar beschadigd. Om verdere schade te voorkomen en de archeologische waarde te behouden, zijn de risicobomen en overwoekerende bramenstruiken verwijderd. Het verwijderen van de bomen gebeurde zorgvuldig: de bomen werden in delen ontmanteld waarbij de stobben bleven staan om verdere bodemverstoring te voorkomen. Dankzij deze ingrepen zijn de grafheuvels weer beter zichtbaar in het landschap en blijven ze behouden voor de toekomst.

De werkzaamheden maakten deel uit van een tweejarige pilot van Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed waarbij particuliere eigenaren van archeologische rijksmonumenten worden ontzorgd bij het onderhoud.

Drentse zandpaden

Zandpaden zijn veel meer dan onverharde wegen of mooie wandelroutes. Ze vormen een groen netwerk waar planten en dieren zich langs bewegen en vestigen. Ze vertellen het verhaal over het historisch landgebruik en zijn belangrijk voor de beleving en toegankelijkheid van het landschap. Daardoor hebben zandpaden, naast ecologische en landschappelijke waarden, ook een hoge cultuurhistorische waarde. Maar hoeveel van deze historische zandpaden zijn er behouden gebleven in onze provincie? Om hier antwoord op te geven, startten wij in 2025 een pilotonderzoek. Met twee studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein onderzochten we hoe het is gesteld met de zandpaden in het agrarisch cultuurlandschap in de gemeente Coevorden. Voor het pilotgebied ontwikkelden we een onderzoeksmethode en testten die uit.

Door historische kaarten te vergelijken met actuele topografische gegevens brachten we de ontwikkeling van zandpaden in beeld. Hieruit bleek dat er nog 153 kilometer aan zandpaden aanwezig is. In 1960 was dat nog ruim 880 kilometer, wat neerkomt op een afname van meer dan 80%. Deze theorie testten we vervolgens in het veld door steekproefsgewijs zandpaden te beoordelen. In de omgeving van Meppen bekeken we dertig zandpaden. Hieruit bleek dat er nog meer zandpaden verloren zijn gegaan; ongeveer 10% van de geregistreerde zandpaden zijn inmiddels ook (half) verhard. Aan de hand van een speciaal

ontwikkelde veldapplicatie beoordeelden we deze zandpaden ook op fysieke kenmerken, om ze daarna te classificeren. In 2026 vervolgen we ons onderzoek, waarbij de cultuurhistorische en aardkundige waarden verder uitdiepen. We kijken dan onder meer naar ouderdom, gaafheid en (historische) functie van zandpaden. Door middel van booronderzoek willen we te weten komen waaruit het zand bestaat. De resultaten van het onderzoek geven niet alleen inzicht in de huidige staat van zandpaden, maar dragen daarnaast bij aan het behoud van deze waardevolle landschapselementen.

Thema landschap

Op grote en kleinere schaal werkt LBD aan het behoud en het versterken van het agrarische cultuurlandschap van Drenthe. De projecten zijn gericht op het (her)aanleggen en herstellen van landschapselementen als houtwallen en -singels, bomenrijen, kleine bospercelen, vrijstaande bomen, poelen en hagen en het omvormen en (her)inrichten van erven naar een meer karakteristiek Drents erf. In 2025 is hieraan in verschillende projecten gewerkt. Hieronder worden enkele projecten nader toegelicht.

Landschap in verbinding

Kleinschalige landschapselementen zijn onmisbaar voor het karakter van Drenthe. Houtwallen, houtsingels, poelen en meidoornhagen geven het landschap niet alleen structuur, maar maken het ook beleefbaar en waardevol. Samen vormen ze een groenblauwe dooradering in het agrarische cultuurlandschap en bieden ze een thuis voor talloze planten en dieren. Vanuit het project Landschap in Verbinding werkten we met bewoners, agrariërs en grondeigenaren aan het (her)aanleggen en herstellen van deze elementen buiten beschermde (natuur)gebieden.

In de provincie Drenthe pakten we 66 erven aan, waarvan 24 op de terreinen van en in de omgeving van Maatschappij van Weldadigheid. Dat leverde mooie resultaten op, we legden: ruim zes kilometer houtwallen en -singels, ruim drie kilometer knip- en scheerheggen en een poel aan. De aanplant bestond onder meer uit 426 hoogstamfruitbomen en 53 solitaire bomen. Daarbij maakten we gebruik van autochtoon, streekeigen plantgoed en legden wij boomgaarden aan met oude fruitboomrassen. Voor iedere deelnemer maakten we een inrichtingsplan, met oog voor de elementen die bijdragen aan de dooradering van het landschap. In 2026 krijgt het project een vervolg, waarbij we verwachten nog meer erven en percelen te kunnen aanpakken.

Drentse boerenerven

De boerenerven in Drenthe waren vroeger sober, functioneel en droegen bij aan de dorpsidentiteit. Sierelementen waren niet of nauwelijks aanwezig. De erfbeplanting bestond voornamelijk uit fruitbomen, knotlindes, meidoornhagen en bomenrijen met zomereiken. Door functieverandering van boerderijen en modernisering zijn deze karakteristieke elementen helaas (deels) verloren gegaan. Gelukkig kunnen erven met relatief eenvoudige maatregelen in oude glorie worden hersteld. Dit deden we afgelopen jaar in Midlaren en Yde-De Punt.

In Midlaren pakten we in totaal elf erven en vijf landschapselementen aan, waarvan een deel een jaar eerder. Uitheemse, exotische beplanting maakte plaats voor autochtone struiken en bomen. Zo verwijderden we de Amerikaanse vogelkers in een klein bosje en hebben we zowel op erven als daarbuiten de uitheemse beplanting uitgedund. Ook ging het nodige de grond in; we plantten onder meer 2.140 stuks meidoornhaag, 36 fruitbomen en drie knobomen aan. Ook herstelden we houtsingels en bomenrijen en maakten we met de hulp van een aannemer een poel.

Het boerenervenproject in Yde-De Punt maakte een vliegende start: twaalf erven werden bezocht en iedere deelnemer kreeg advies in de vorm van een werkplan en plantgoed. Ook herstelden we een klein bosje met nieuwe aanplant, bestaande uit wilde bomen en struiken. De deelnemers plantten samen zo'n 1.098 stuks meidoornhaag, 42 fruitbomen en 156 overig bosplantsoen aan.

Handboek landschapselementen in Drenthe

In opdracht van de provincie Drenthe werkten we afgelopen jaar mee aan zowel het *Handboek monitoring Basiskwaliteit Natuur* als het *Handboek landschapselementen voor Drenthe*. Voor het *Handboek Monitoring Basiskwaliteit Natuur* schreven wij mee aan de ontwikkeling van een methodiek om landschapskwaliteit meetbaar te maken. De methodiek is niet alleen op papier uitgewerkt, maar ook praktisch toepasbaar gemaakt door een applicatie te ontwikkelen en in het veld te testen.

Het *Handboek Landschapselementen voor Drenthe* dient als leidraad en toetsingskader voor activiteiten en projecten in het agrarisch landschap. Per landschapselement wordt ingegaan op kenmerken, aanleg, beheer, in welk landschapstype ze voorkomen en voor de elementen kenmerkende indicatiesoorten. Dit zijn soorten die specifieke eisen stellen aan hun leefomgeving en daarmee iets zeggen over de kwaliteit van het landschap. Hiermee biedt het handboek niet alleen richting aan beleid, maar ook concrete handvatten voor de praktijk.

Thema biodiversiteit

Naast de algemene basistaak soortenbeheer voert LBD jaarlijks projecten uit gericht op de bescherming van de biodiversiteit. Vaak zijn het projecten voor de bescherming van een specifieke plant- of diersoort. Hieronder een greep uit enkele van de projecten waar we in 2025 mee aan de slag zijn gegaan:

Knoflookpad vriendelijke beheerpakketten

In samenwerking met AND zijn wij gestart met het ontwikkelen van ANLb-pakketten ten behoeve van de knoflookpad. Hierbij krijgen boeren advies en een vergoeding voor maatregelen die bijdragen aan het verhogen van biodiversiteit. Wij voerden voorbereidende gesprekken met BoerenNatuur, een partij die verantwoordelijk is voor de pakketontwikkeling. Daarnaast onderzochten wij met RAVON en AND verschillende knoflookpad vriendelijke beheermaatregelen, zoals het telen van gewassen en kruiden op ruggen, uitgestelde en minder diepe bodembewerking en het gebruik van minder insecticiden. Hiermee worden niet alleen de omstandigheden voor de knoflookpad verbeterd, maar ook voor veel andere soorten.

De maatregelen sluiten aan bij de leefwijze van de knoflookpad; de pad verblijft het grootste deel van hun leven onder de grond en graaft zich bij voorkeur in op losse akkergrond en verhoogde ruggen. De insteek is om deze maatregelen toe te passen in leefgebieden en rond voorplantingswateren van de knoflookpad. Niet alleen in Drenthe, maar in heel Nederland.

Poelensnoer fase 2

Op het zuidelijke deel van de Hondsrug bevindt zich een van de grootste leefgebieden van de knoflookpad. Om de zeldzame amfibiesoort in dit gebied te behouden, werken wij aan een zogenaamd poelensnoer. Waarbij we eerst bestaande populaties veiligstellen om vervolgens te bouwen aan een verbinding tussen de verschillende gebiedjes. Met als hoofddoel: het ontwikkelen van een duurzame populatie met voldoende genetische diversiteit en uitwisselingsmogelijkheden tussen voortplantingswateren.

In het afgelopen jaar hebben wij belangrijke stappen gezet om geïsoleerde leefgebieden te verbeteren; tussen Ees en Weerdinge legden we drie poelen aan op nieuwe locaties. Op bestaande locaties dempten we twee poelen vanwege de aanwezigheid van watercrassula, een venijnig waterplantje dat zich razendsnel uitbreidt en ervoor zorgt dat poelen dichtgroeien (verlanden). In de nabije omgeving van de gedempte poelen legden we nog twee poelen aan ter vervanging van de twee oude.

Boerenlandvlinders op de kaart

Het agrarisch cultuurlandschap in Drenthe vormt een belangrijk leefgebied voor twaalf graslandvlindersoorten, zoals het oranjetipje, icarusblauwtje en de kleine vuurvlieder. Uit recente gegevens blijkt het niet goed te gaan met deze soorten. Daarnaast ontbreekt in veel gebieden voldoende monitoringsdata, waardoor onduidelijk is of soorten daadwerkelijk zijn verdwenen of simpelweg niet zijn waargenomen. Om hier meer duidelijkheid over te krijgen, startten wij met de Vlinderwerkgroep Drenthe het inventarisatieproject *Boerenlandvlinders op de kaart*.

Om aandacht voor het onderwerp te vragen en vrijwilligers te werven voor het tellen, organiseerden wij drie excursies. Wij namen ruim vijftig geïnteresseerden mee op pad en bij alle excursies meldden mensen zich na afloop aan als teller. Bijna honderd kilometerhokken werden geadopteerd, waarbij gebieden met weinig of geen recente gegevens, of met een eerdere vastgestelde afname, opnieuw in kaart werden gebracht. Dit leverde meer waarnemingen op van vrijwel alle graslandvlindersoorten ten opzichte van voorgaande jaren. Doordat meer mensen telden, werden er ook meer vlinders waargenomen. Over spreiding en populatie zijn nog geen conclusies te trekken, daarvoor is aanvullend onderzoek nodig. Ook kreeg het project veel aandacht in de media en schreven wij een beknopte monitoringshandleiding voor vrijwilligers.

Steenuil en Hunze

Binnen het project *Steenuil en Hunze* ondersteunden wij erfeigenaren bij het steenuilvriendelijker inrichten van het erf. In de regio Gieten bezochten wij in de afgelopen twee jaar 22 erven en stelden voor elk een werkplan op. De werkzaamheden en aanpassingen voerden de eigenaren zelf uit. Het project zou in 2025 eindigen, maar vanwege de grote animo krijgt het in 2026 een vervolg.

Thema natuurinclusieve landbouw

LBD zet zich, naast de basistaak rondom boerenlandvogels, ook via projecten in voor het behouden en versterken van de natuur- en landschappelijke kwaliteit van agrarisch cultuurlandschap. Dat doen we vanuit het thema natuurinclusieve landbouw samen met agrariërs en daarbij werken we ook nauw samen met tal van andere gebiedspartners, waaronder de AND, TBO's en boermarken. Hieronder een greep uit de projecten waar we in 2025 uitvoering hebben gegeven:

Meer ruimte voor weidevogels rondom Alteveer

In het gebied rond Alteveer is een nieuwe stap gezet in het versterken van leefgebied voor weidevogels. Op grond van WMD Drinkwater, gepacht door melkveehouder Van der Sar, werd 3,5 hectare ingericht als plas-dras en weidevogelvriendelijk grasland. De aanleg maakt deel uit van een bredere samenwerking met boeren, vrijwilligers en de gemeente Hoogeveen. Met als doel het open landschap tussen Alteveer, Hoogeveen en Hollandscheveld aantrekkelijker te maken voor soorten als de Kievit, tureluur en grutto.

Dat het gebied in trek is bij de weidevogels bleek direct na de aanleg. De plas-dras werd snel in gebruik genomen en leverde flink wat nesten op: 71 Kievitsnesten, vijf nesten van de tureluur, drie van de wulp en één nest van de grutto. Ook soorten als kleine plevier (vijf nesten), wilde eend (drie nesten), scholekster (één nest), fazant (één nest) en waterhoen (één nest) broedden in het gebied. De verwachting is dat de komende jaren meer vogels hun weg naar dit gebied zullen gaan vinden.

BBND Broekstreek – Oude Diep

Hoe versterken we de biodiversiteit op het platteland zonder te veel productieverlies voor de boer? In het project *Boer, Burger, Natuur Drenthe: Broekstreek – Oude Diep* geven wij hierop antwoord. Samen met boeren uit de regio en (agrarische) partners experimenteerden wij de afgelopen drie jaar met maatregelen voor natuurinclusieve akkerbouw en insecticidevrije teelt. Een maatregel met goede resultaten is de insecticidevrije graanteelt met meer ruimte. Hierbij werd het graan op dubbele rijafstand met minder zaaizaad ingezaaid, zonder gebruik van insecticiden, maar met bloemrijke randen rondom het perceel en in de spuitsporen. Hierna werden op de proefpercelen meer akkervogels waargenomen, terwijl de opbrengsten min of meer vergelijkbaar bleven met reguliere teelt. De bloemranden trokken meer (nuttige) insecten, vergrootten het voedselaanbod voor vogels en lokten natuurlijke vijanden van probleeminsecten, zoals de bladluis. In 2025 was er meer goed nieuws: de provincie besloot het project met twee jaar te verlengen, zodat de experimenten in dit gebied kunnen worden voortgezet en geëvalueerd.

Tijdens een bijeenkomst in de Broekstreek werden de resultaten gepresenteerd. Samen met gedeputeerde Schuinder, provinciale ambtenaren, betrokken boeren en agrarische partners blikten we terug op de uitgevoerde onderzoeken. De deelnemers vertelden hun bevindingen en we bekeken gezamenlijk de proefpercelen van dichtbij.

Wies met de Patrijs

De patrijs is een karakteristieke akkervogel die zich thuis voelt in Drenthe. Met name op en rond het Balloërveld doet de soort het relatief goed. Om de populatie daar te behouden en versterken werkten wij samen met AND, bewoners en agrariërs aan het pilotproject *Wies met de patrijs*. In dit project onderzochten we welke maatregelen mogelijk zijn, waar niet alleen de patrijs, maar ook andere soorten van profiteren en die tegelijkertijd een bijdrage leveren aan de Basiskwaliteit Natuur.

Om bewoners en agrariërs te informeren over wat zij kunnen doen, organiseerden wij in Balloo een bijeenkomst. Zo'n twintig geïnteresseerden woonden de avond bij. Tijdens deze avond verzamelden we ideeën, zoals het herstel van zandpaden, waarnemingen van patrijzen en verschillende maaimethodes. Een van de concrete plannen is het ervenproject dat in 2026 start.

Wulpenonderzoek

Samen met de Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum voor Akkervogels doen wij al jaren onderzoek naar de kuikenoverleving van de wulp in Drenthe. In goed overleg met boeren worden nesten opgespoord, gemonitord en beschermd en volgen we (gezenderde) wulpen gedurende het broedseizoen. Dit geeft ons inzicht over hoe wulpenkuikens het land gebruiken en zorgt ervoor dat we beschermingsmaatregelen verder kunnen ontwikkelen. Vervolgens leggen we met AND de beheerpakketten aan op kuikenland.

In 2025 vervolgden wij ons landgebruik-onderzoek en deden we nader onderzoek naar graslanden met greppels. Deze stukjes land zijn van grote waarde voor kuikenoverleving; ze bieden schuilgelegenheid en zijn een belangrijke bron van voedsel. Dit bracht ons op het idee om tijdens het maaien alleen de tweede snee rondom de greppels te sparen. Voor de boer minder ingrijpend, omdat de eerste snee gewoon kan worden gemaaid. Voor kuikens bleek dit ook goed te werken: de gevarieerde hoogtes van grassen en bloemen boden meer schuilgelegenheid en lokten meer insecten.

Pilot Veenkoloniën Gieterveen

In Gieterveen startten we in 2025 een pilot om praktijkervaring op te doen met het vaststellen en monitoren van natuurkwaliteit en ecologische maatregelen, zoals sloot- en maaibeheer en aanleggen van akkerranden. Het concept Basiskwaliteit Natuur geeft hiervoor handvaten: wat is er nodig om voor algemene soorten, zoals de huismus en het icarusblauwtje, om algemeen te worden of blijven? Want als de kwaliteit van de leefomgeving voor hen op orde is, dan profiteert meer natuur daarvan.

In het eerste jaar lag de focus op het ontwikkelen van een praktische vertaling van de Basiskwaliteit Natuur. Met agrariërs, waterschap en gemeente brachten wij in kaart op welke wijze monitoring voor hen werkbaar kan worden ingericht en wat er nodig is om effectief met elkaar samen te werken.

Daarnaast organiseerden wij een bijeenkomst voor bewoners; 27 aanwezigen gaven input en leverden concrete ideeën aan voor het vergroenen van de leefomgeving en het verbeteren van natuur- en landschappelijke waarden. In het najaar koppelden we de eerste monitoringsresultaten terug aan betrokken grondeigenaren.

Thema bewonersbetrokkenheid

LBD zet zich, naast streekbeheer, ook projectmatig in voor het betrekken van de inwoners van Drenthe bij de natuur en het landschap in hun directe leefomgeving. Vaak komen deze projecten voort vanuit initiatieven of wensen vanuit streekbeheer. Hieronder een greep uit de activiteiten die in 2025 plaatsvonden.

Workshop vleermuismonitoring

Vleermuizen in Drenthe hebben het steeds moeilijker: verblijfplaatsen worden schaars door isolatie van huizen, renovatie van daken en het verdwijnen van landschapselementen. Om ze beter te kunnen beschermen, moeten we meer te weten te komen over hun spreiding en gedrag. Daarom organiseerden we samen met de Vleermuizenwerkgroep Drenthe een workshop over vleermuismonitoring.

Op de grens van Drenthe in het Reestdal nabij Oud Avereest gingen we met negen deelnemers 's avonds op pad, uitgerust met een warmtebeeldcamera en batdetector, een apparaatje dat sonargeluiden opvangt en hoorbaar maakt. Verschillende soorten kwamen voorbij, zoals de gewone en ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, watervleermuis en franje vleermuis. De deelnemers leerden de soorten herkennen en kregen uitleg over het gebruik van de batdetector.

25 jaar Nationale Natuurwerkdagen

De Nationale Natuurwerkdagen bereikte dit jaar een bijzondere mijlpaal; het groenste vrijwilligersevenement vierde haar 25e verjaardag. Tijdens deze editie kwamen 1.121 Drenten in actie voor verschillende klussen in de natuur dicht bij huis: van het planten van inheems bosplantsoen tot het verwijderen van ongewenste begroeiing. Ondanks de vele regen werd er op 56 locaties hard gewerkt, door kleine én grote handen.

Het 25-jarig jubileum werd uitgebreid gevierd in de gemeente Emmen. Wethouder Albert-Jan Jakobs opende de Nationale Natuurwerkdag in Emmen en plantte symbolisch de eerste boom. Daarna was het aan de 25 aanwezigen om de handen vies te maken in en voor de wijk Emmerschans. Samen met de werkgroep plantten zij (fruit)bomen en inheems bosplantsoen, en zaaiden ze een deel van het grasveld in met een bloemenmengsel. In Emmen was het dubbel feest, want een dag later organiseerden we bij Wildlands Adventure Zoo de provinciale speerpuntlocatie. Samen met Wildlands en WMD Drinkwater verrijkten we het evenemententerrein van het dierenpark met inheems bosplantsoen en op het nabijgelegen waterwingebied Noordbargeres voerden we verschillende onderhoudswerkzaamheden uit.

Natuurwerkdag Junior

De hele maand oktober stond in het teken van de Natuurwerkdag Junior. Dit zijn buitenlessen waarbij leerlingen van het basisonderwijs meer te weten komen over de natuur en het beheer ervan. In totaal organiseerden we tien lessen, waaraan 216 leerlingen van acht scholen deelnamen.

Symposium Landschap Dichtbij

In Wilhelminaord organiseerden we het symposium *Landschap dichtbij*. Met circa veertig aanwezigen stonden wij stil bij de vraag hoe we het landschap in de Drents-Friese Grensstreek kunnen versterken en toekomstbestendig kunnen maken.

Het uitgebreide programma bestond uit verschillende lezingen. Zo sprak de gemeente Westerveld over het bomenbeleid, gaf collega Anja Verbers een presentatie over essen in Drenthe en was de Pluimerije, een sociale voedseltuin uit de regio, uitgenodigd om hun verhaal te doen.

In de Drents-Friese Grensstreek is de afgelopen jaren intensief gewerkt aan het versterken van de bewonersbetrokkenheid bij natuur en landschap. Samen met overheden, terreinbeherende organisaties, inwoners en ondernemers zijn er plannen gemaakt voor het behoud en de versterking van de natuur- en landschapskwaliteit en de beleving van het gebied. Het symposium was een mooie gelegenheid om stil te staan bij de behaalde resultaten en een blik op de toekomst te werpen. Zo is de (vrijwillige) inzet gegroeid, zijn nieuwe dorpsnetwerken ontstaan en zijn er ideeën ontwikkeld om het gebied mooier, leefbaarder en toekomstbestendiger te maken.

Storymap Dokter Larijweg

Al honderd jaar sieren de perenbomen de Dokter Larijweg in Ruinerwold. Van de ruim veertienhonderd bomen die in 1925 werden aangeplant, staan er vandaag nog altijd meer dan twaalfhonderd exemplaren. Deels oude, historische fruitbomen, deels nieuwe aanplant waar oude bomen zijn vervangen door nieuwe perenbomen.

De weg trekt het hele jaar door veel bekijks; in het voorjaar genieten voorbijgangers van de bloesem en in het najaar van de oogst. In opdracht van de vrijwilligers van Museumboerderij de Karstenhoeve en de fruitboombrigade Dokter Larijweg ontwikkelden wij een online storymap voor dit bijzondere stukje cultuurhistorie. Dit lijkt op een website, maar is een datagedreven tool (ArcGIS) waarbij locaties en gegevens met elkaar worden verbonden en inzichtelijk worden gemaakt. Met behulp van een interactieve kaart zijn alle perenbomen langs de Dokter Larijweg ingetekend. Per boom is informatie over de standplaats, het plantjaar en het ras opgenomen. Daarnaast biedt de storymap achtergrondinformatie over de verschillende, historische perenrassen en bijpassende recepten.

c. Resultaten (kerndata)

De resultaten bestaan uit aantallen groepen vrijwilligers, gewerkte uren en uitgevoerde activiteiten door vrijwilligers en door professionals. Deze gegevens worden verzameld volgens een landelijk in het samenwerkingsverband LandschappenNL afgesproken methodiek³.

Het aantal gewerkte uren is een onderbouwde schatting. Aan de groepscoördinatoren wordt gevraagd hoe vaak de groep actief is geweest, hoelang een gemiddelde werkdag duurt en hoeveel deelnemers gemiddeld aan de werkdagen hebben deelgenomen. De nauwkeurigheid verschilt uiteraard. Het beeld is wel dat de nauwkeurigheid de afgelopen jaren toeneemt, omdat mensen inmiddels gewend zijn aan de jaarlijks terugkerende informatievraag en in toenemende mate gegevens worden bijgehouden.

Voor de overige gegevens wordt gebruik gemaakt van een GIS-systeem waarin uitvoergegevens worden opgeslagen, waardoor deze een goede betrouwbaarheid hebben.

³ NB: Op basis van landelijke inzichten is de wijze van rubriceren vanaf 2019 enigszins aangepast.

Totaal aantal groepen											
Type groep	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Bewonersgroep										237	215
Fruitboombrigade										27	26
Jeugdgroep										56	54
Landschapsbrigade										75	74
Onderzoeksgroep										37	42
Overige groep										20	21
Soortbeheergroep										34	38
Terreingerichtegroep										40	46
NWD										74	56
Totaal incl. NWD	276	334	369	378	341	335	420	471	517	600	572
Totaal excl. NWD	229	280	310	299	276	335	360	408	453	526	516

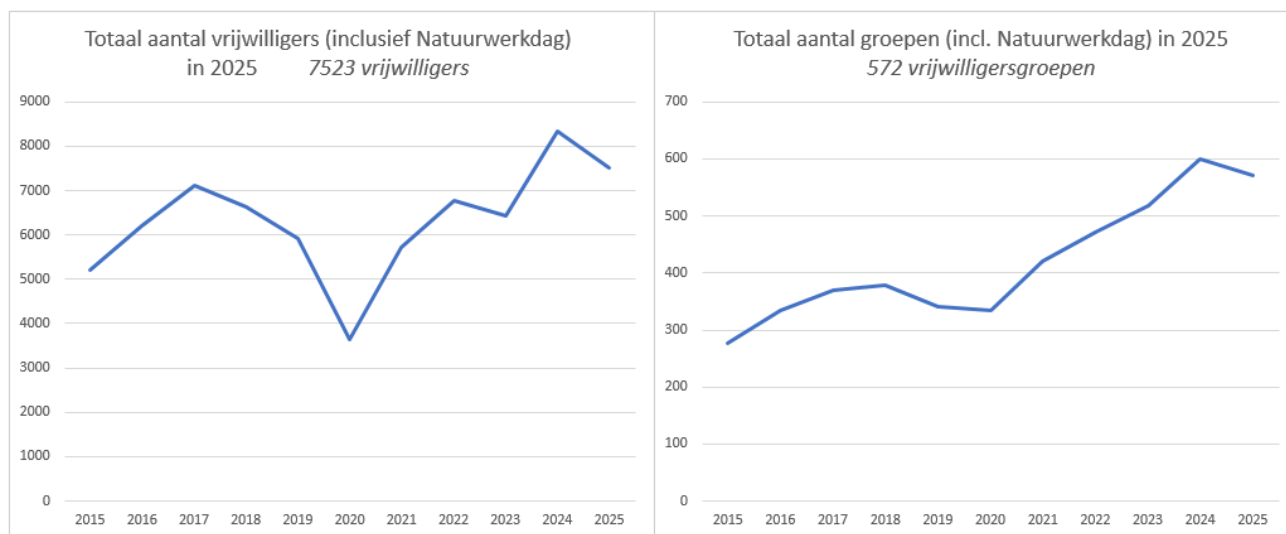
Totaal aantal vrijwilligers											
Type groep	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Bewonersgroep										2041	1812
Fruitboombrigade										236	231
Jeugdgroep										2098	2039
Landschapsbrigade										705	713
Onderzoeksgroep										291	309
Overige groep										215	229
Soortbeheergroep										578	615
Terreingerichtegroep										332	454
NWD										1833	1121
Totaal incl. NWD	5207	6210	7124	6630	5933	3635	5732	6769	6429	8329	7523
Totaal excl. NWD	3882	4825	5643	4988	4388	3635	4391	5232	4963	6496	6402

Aantal gewerkte uren											
Type groep	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Bewonersgroep										61728	56412
Fruitboombrigade										11153	5996
Jeugdgroep										11659	11551
Landschapsbrigade										31061	33348
Onderzoeksgroep										14810	13662
Overige groep										6102	6166
Soortbeheergroep										20703	29719
Terreingerichtegroep										23072	19948
NWD										7332	4484
Totaal incl. NWD	60847	72679	85266	94855	85681	77233	103198	135939	153251	187620	183311
Totaal excl. NWD		66404	78900	87840	79378	77233	97834	129791	147387	180288	176802

Het resultaat in 2025 was een betrokkenheid van bijna 6.400 vrijwilligers met ruim 175.000 gewerkte uren (exclusief de natuurwerkdag). Op basis van algemene Europese normen⁴ vertegenwoordigt deze inzet een maatschappelijke waarde van bijna 4 miljoen euro. Gezien de investering in het totaal van de basistaken van 1,5 miljoen euro is alleen met dit onderdeel al sprake van een uitstekend rendement.

⁴ Volgens Europese norm is de maatschappelijke waarde van vrijwilligerswerk € 22,00 per gewerkt uur voor een vrijwilliger ouder dan 12 jaar. Kinderen jonger dan 12 jaar worden niet op geldelijke waarde gesteld.

Onderstaand is het verloop van het aantal vrijwilligers en groepen vanaf 2015 grafisch weergegeven.

In de tabel hieronder is het werk verricht door professionals en vrijwilligers weergegeven.

PROFESSIONALS uitvoering		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Wandel en fietspaden/elementen tbv recreatie (lijn)	meter	29.450	28.836	35.746	54.848	31.640	32.887	38.441	17.433	46.262	45.341	27.580
Boselementen (vlak)	hectare	22	15	18	28	20	28	62	184	215	192	137
Houtige elementen (lijn), zoals houtwallen, singels, lanen en hagen	meter	56.347	41.148	28.316	40.383	41.983	57.384	72.360	43.749	107.310	49.577	42.804
Houtige elementen (punt) solitaire boom, solitaire struik	aantal	1.606	836	760	115	1.017	183	1.844	204	5.921	183	86
Natuurterreinen	hectare	44	30	25	339	209	116	252	266	439	548	414
(Agrarisch) weidevogelgrasland- en bouwland (vlak)	hectare	-	-	-	0	-	1	-	-	-	-	-
Natuur-randen (lijn) zoals bermen en oevers	meter	900	-	180	7.968	1.485	10.512	11.170	24.068	20.230	17.818	4.636
Knotbomen (punt)	aantal	2	45	105	3	12	47	48	71	63	16	9
Fruïtbomen (punt)	aantal	208	42	96	91	227	589	951	1.313	2.366	1.502	657
Natte elementen (punt)	aantal	48	24	47	30	19	37	56	80	126	99	67
Natte elementen (lijn)	meter	-	824	464	1.878	1.300	3	754	753	902	902	432
Overige cultuurhistorische elementen en aardkunde	aantal	247	241	211	171	187	152	170	120	177	156	161
Overige cultuurhistorische elementen en aardkunde (vlak)	hectare	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine maatregelen ter bevordering biodiversiteit (nestkasten, broeihopen, insectenhôtels etc.)	aantal	-	-	-	-	-	193	174	160	1.368	80	81
Schoolterreinen	aantal	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
Overige terreinen (vlak)	hectare	-	-	-	-	-	2	2	13	9	-	1

VRIJWILLIGERS uitvoering		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Wandel en fietspaden/elementen tbv recreatie (lijn)	meter	84.537	91.231	125.879	159.036	127.368	85.510	189.931	282.565	324.826	286.711	289.977
Boselementen (vlak)	hectare	155	145	221	320	348	414	549	667	754	791	801
Houtige elementen (lijn), zoals houtwallen, singels, lanen en hagen	meter	9.421	16.705	13.135	12.092	28.442	26.460	52.067	126.637	96.694	82.545	84.511
Houtige elementen (punt) solitaire boom, solitaire struik	aantal	2.719	13.411	17.341	2.381	32	27	69	505	178	25	105
Natuurterreinen algemeen (vlak)	hectare	126	222	237	206	163	318	377	481	523	597	818
(Agrarisch) weidevogelgrasland- en bouwland (vlak)	hectare	25.000	24.800	24.900	24.900	24.900	24.911	61.474	61.474	61.474	61.474	61.474
Natuur-randen (lijn) zoals bermen en oevers	meter	5.933	11.291	28.820	55.711	40.505	31.836	32.605	44.506	42.952	40.047	28.214
Knotbomen (punt)	aantal	180	258	83	384	133	50	162	52	15	8	2
Fruïtbomen (punt)	aantal	1.113	1.134	1.087	1.684	1.531	1.600	1.795	3.625	3.424	1.242	2.956
Natte elementen (punt)	aantal	36	34	34	86	20	28	60	128	75	41	98
Natte elementen (lijn)	meter	503	3.628	3.156	1.502	107	107	730	661	623	655	185
Overige cultuurhistorische elementen en aardkunde	aantal	5	12	14	14	16	4	8	63	11	3	5
Overige cultuurhistorische elementen en aardkunde (vlak)	hectare	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Kleine maatregelen ter bevordering biodiversiteit (nestkasten, broeihopen, insectenhôtels etc.)	aantal	-	-	-	-	-	3.239	3.450	3.389	3.098	322	1.159
Schoolterreinen	aantal	-	-	-	-	-	18	13	12	12	1	3
Overige terreinen (vlak)	hectare	-	-	-	-	-	13	6	60	70	185	88

d. Communicatie

Gezien het belang van het brede netwerk van LBD, draagvlak voor en betrokkenheid bij het overheidsbeleid door bewoners, is een brede communicatie een belangrijk onderdeel van het werkpakket. LBD bereikt met verschillende communicatievormen diverse doelgroepen. Door het groeiende netwerk van vrijwilligers en groepen, projecten die vaak in het verlengde daarvan worden (mee)ontwikkeld en de groei van de organisatie neemt de behoefte aan communicatie structureel toe. In 2024 zijn onder andere de volgende middelen ingezet.

- In 2025 werden 11 digitale nieuwsbrieven verzonden en 61 nieuws- en persberichten opgesteld. Vrijwilligers en deelnemers aan projecten zijn onder andere op de hoogte gehouden door middel van (projectgebonden) nieuwsbrieven. De pers werd door middel van persberichten gericht benaderd.
- De website werd actueel bijgehouden.
- Op sociale media (Facebook, LinkedIn en Twitter/X) werden meerdere keren per week berichten geplaatst.
- Bereik op sociale media:
 - o Facebook: 1.636 volgers.
 - o Twitter/X: 1.057 volgers
 - o LinkedIn: 2.522 volgers
 - o Nieuwsbrief: 3.030 abonnees
- ROEG! maakte verschillende reportages over projecten en het streekbeheernetwerk. Diverse vrijwilligersgroepen (die LBD ondersteunt) zijn in beeld gebracht. De communicatieafdeling neemt zitting in het redactieoverleg van ROEG!
- Bij diverse projecten zijn informatiepanelen ontwikkeld, om omwonenden en bezoekers te informeren over het natuurherstel en -beheer in de omgeving.
- LBD heeft bij informatiemarkten een stand geplaatst en bemenst.
- Publieksactiviteiten:
 - o 134 activiteiten ter bevordering van de deskundigheid met 2.560 deelnemers. Denk hierbij aan cursussen, workshops, excursies en lezingen.
 - o 11 evenementen met 3.303 bezoekers (exclusief Natuurwerkdag).

4. Financiën

a. Realisatie ten opzichte van de begroting

Basistaken

De begrotingen in de jaarrekening wijken enigszins af van de offerte aan de provincie. Dit is omdat de offerte in de zomer van het voorafgaand jaar wordt opgesteld en de (deel)begrotingen op basis van de inzichten aan het begin van het lopende kalenderjaar. Onderstaand overzicht maakt inzichtelijk hoe in de jaarrekening over het totaal van de basistaken realisatie ten opzichte van begroting is geweest.

Basistaken 2025 realisatie	KOSTEN			FINANCIERING						
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten	RVO SNN	Derden	NPL	Totaal baten	Saldo
realisatie	1.229.637	597.871	1.827.508	995.544	626.250	0	166.023	39.691	1.827.508	1
begroting	1.293.842	565.957	1.859.799	991.609	596.197	33.000	130.077	63.687	1.814.570	-45.229
realisatie versus begroting	-64.205	31.914	-32.291	3.935	30.053	-33.000	35.946	-23.996	12.938	45.229

In het totaal van de basistaken is iets minder gerealiseerd dan begroot. De totale provinciale bijdrage komt in de jaarrekening op € 995.544,-. Dit is mede mogelijk middels het aan het boekjaar 2025 toevoegen aanvullende subsidie Streekbeheer 2025. Daarmee sluiten de basistaken 2025 op € 0,-.

De aanvullende subsidie streekbeheer geldt voor 4 jaar 2024-2027

Overige projecten

Overige projecten zijn de projecten die niet onder de basistaken vallen. Onderstaand overzicht geeft inzicht in de realisatie van deze overige projecten ten opzichte van de begroting.

Overige projecten 2025 realisatie	KOSTEN			FINANCIERING							
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten	RVO SNN	Derden	NPL	Nog niet besteed budget	Totaal baten	Saldo
realisatie	889.379	861.540	1.750.920	1.990.036	413.111	306.086	457.297	115.809	-1.442.034	1.840.304	89.384
begroting	841.651	963.453	1.767.558	1.213.537	251.456	195.233	351.875	42.040	0	2.054.141	
realisatie versus begroting	47.729	-101.912	-16.638	776.499	161.655	110.852	105.422	73.769	-1.442.034	-213.837	89.384

De gerealiseerde omzet in 2025 is lager dan de omzet in 2024, en ook lager dan begroot. De reden hiervoor is dat de directe projectkosten lager waren dan begroot.

Het in totaal positieve resultaat van € 89.384,- op de projecten is vooral gerealiseerd door in een aantal meerjarige projecten de resultaten te bereiken in minder uren dan was beschikt en de directe kosten ook lager waren dan begroot.

In de jaarrekening is een volledig overzicht met kosten en dekking van de projecten 2025 opgenomen.

b. Financieel organisatieresultaat

Het resultaat over boekjaar 2025 bedraagt € 46.788,- negatief tegenover € 6.171,-negatief over 2024. De prognose voor 2025 was een nihil-resultaat.

Het verschil met de prognose wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat er minder declarabele uren gemaakt zijn dan begroot. Daarnaast werden meerdere projecten met een positief resultaat van circa € 89.384,-afgesloten. Dit betrof veelal meerjarige projecten waarbij voor het behalen van de resultaten minder uren en minder kosten derden werden besteed dan geraamd.

Stichting Landschapsbeheer Drenthe heeft eind 2025 de volgende solvabiliteit- en liquiditeitsratio's:

Solvabiliteit (eigen vermogen/totaal vermogen): 30,3% (ultimo 2024: 33,1%)

Liquiditeit - current ratio (vlottende activa/kortlopende schulden): 29,4%(ultimo 2024: 53,4%)

In 2025 is € 67.567,- geïnvesteerd in vaste activa, voor 2026 verwachten wij geen investeringen.

Voor de financiering van de lopende projecten zijn wij afhankelijk van overheid gerelateerde subsidies (gemeenten/provincie); de toezegging en omvang hiervan zijn sterk afhankelijk van het politieke landschap in Nederland. Dit brengt dus inherent een risico met zich mee wanneer het politieke landschap verandert. Voor boekjaar 2026 heeft de provincie reeds een subsidie van € 1.020.034,- toegezegd waarmee de financiering voor 2026 van de basistaken op orde is. Voor de overige projecten factureren wij naar gelang de werkzaamheden worden uitgevoerd. Wij hebben in het kader van de financiële ontwikkelingen ook de continuïteitsveronderstelling beoordeeld. Wij zijn van mening dat er, op basis van de ontwikkelingen en de huidige vooruitzichten voor 2025 (zoals de reeds toegezegde subsidie vanuit de provincie Drenthe voor boekjaar 2025), geen omstandigheden of gebeurtenissen zijn die aanleiding geven tot twijfel omtrent de mogelijkheid om onze werkzaamheden in continuïteit voort te zetten, ten minste 12 maanden na de publicatiedatum van de jaarrekening over 2025.

Deze conclusie is mede gebaseerd op de kennis van onze stichting, de door ons ingeschatte economische vooruitzichten en aanverwante zaken en door ons geïdentificeerde risico's en onzekerheden. Verder is deze conclusie gebaseerd op onze strategie en de opgestelde begroting 2025. Hierbij hebben wij ook de verwachte ontwikkeling in liquiditeit en vermogen betrokken.

Wij hebben de jaarrekening 2025 derhalve opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2025**OPGESTELD VOLGENS DE CATEGORIALE INDELING**

	Realisatie	Begroting	Realisatie
	1-1-2025	1-1-2025	1-1-2024
	<u>t/m 31-12-2025</u>	<u>t/m 31-12-2025</u>	<u>t/m 31-12-2024</u>
	€	€	€
<u>BATEN</u>			
Subsidies en bijdrages projecten	3.574.637	3.895.889	3.490.889
Af: directe projectlasten	1.361.077	1.600.000	1.384.058
Dekkingsbijdrage projecten	2.213.560	2.295.889	2.106.831
<u>LASTEN</u>			
Personeel	1.856.480	1.854.889	1.758.624
Organisatie	400.032	408.000	339.154
Kapitaallasten	3.836	33.000	15.224
	2.260.348	2.295.889	2.113.001
<u>RESULTAAT</u>	-46.788	0	-6.171

De staat van baten en lasten is ingedeeld volgens de categoriale indeling. Bij de categoriale indeling wordt het resultaat bepaald door de subsidies en bijdragen die aan 2025 zijn toegerekend te verminderen met directe projectkosten, personeelskosten, organisatiekosten en kapitaallasten.

Baten

- Subsidies en bijdrages projecten
De toerekening van de subsidies en bijdrages aan de exploitatie is gebaseerd op tijdsevenredigheid en/of gemaakte kosten, afhankelijk van de gestelde voorwaarden in de onderliggende subsidietoekenningen en toegezegde bijdrages.
- Directe projectlasten
Dit betreffen de door derden in rekening gebrachte kosten voor werkzaamheden, diensten en producten die specifiek betrekking hebben op de projecten.

Lasten

- Personeelskosten
De personeelskosten bestaan uit de bruto salarislasten, de werkgeverslasten, de mutatie vakantiegeldreservering en ADV- en vakantierechten, de kostenvergoedingen personeel, het via de verzekering ontvangen ziektegeld en de overige personeelskosten.
- Organisatie
De organisatiekosten bestaan uit huisvestingslasten (huur kantoor met energie en water en overige lasten), bureaulasten (telefoon, kantoorartikelen, kopieerkosten en drukwerk, dienstreizen personeel en automatisering), algemene lasten (verzekeringen en belastingen, accountantskosten, bijdrage LandschappenNL en overige lasten).
- Kapitaallasten
De kapitaallasten betreffen de afschrijving meubilair en inventaris en de (negatieve) rente.

In de jaarrekening zijn de posten nader gekwantificeerd.

5. Financieel beleid

a. Methoden fondsenwerving, bijdragen en besteding

LBD is partner van de Postcode Loterij en ontvangt in die hoedanigheid een meerjarige bijdrage. Dankzij de deelnemers van de Postcode Loterij kunnen wij ons inzetten voor de bescherming van natuur, landschap, groen erfgoed en de betrokkenheid van mensen hierbij. En kunnen we werken aan de uitvoering van Streekbeheer, organisatie van de Natuurwerkdag en metingen verrichten naar de kwaliteit van het agrarisch cultuurlandschap van Drenthe vanuit de Monitor landschap.

In 2025 heeft de Postcode Loterij weer een overeenkomst voor de komende vijf jaar met ons afgesloten. Daar zijn we uiteraard erg blij mee: goed nieuws voor mens en natuur.” Jaarlijks rapporteert LBD via het samenwerkingsverband LandschappenNL aan de Loterij aan welke activiteiten de bijdrage is besteed.

In 2025 is de bijdrage van de Postcode Loterij als volgt besteed:

Titel Project	Financiering
Bijdrage LandschappenNL	€ 32.000
Bomenwacht	€ 5.000
Jaarplan AaenHunze	€ 2.388
Jaarplan VO Assen	€ 3.356
Jaarplan VO BorgerOdoorn	€ 2.094
Jaarplan VO Coevorden	€ 1.356
Jaarplan VO Emmen	€ 2.791
Jaarplan VO Hoogeveen	€ 1.844
Jaarplan Meppel	€ 3.434
Jaarplan VO MiddenDrenthe	€ 2.730
Jaarplan VO Noordenveld	€ 2.001
Jaarplan VO Tynaarlo	€ 1.478
Jaarplan VO Westerveld	€ 4.129
Jaarplan VO DeWolden	€ 4.090
VW AlgemeenNatuurwerkdag	€ 3.000
Inboet	€ 5.000
MAC	€ 15.000
Doorontwikkelen Streekbeheer	€ 5.000
Woonborg	€ 900
Aardkundige Waarden Advies	€ 2.000
Brinken Bokashi	€ 7.000
POP3 2022-2025	€ 12.000
Leergang Autochtone Bomen en Struiken in Drenthe	€ 2.000
Monitoringshandboek BKN	€ 4.500
Noordergraf cursussen 2024-2025	€ 900
Groeningen	€ 10.000
Ontwikkeling bord biodiversiteit Westerveld	€ 1.624
Tjaskermolens	€ 2.500
Bodem Basiscursus 2025	€ 3.000
BKN Westerbergen	€ 1.385
Werving en begeleiding erfbezoeken Drenthe	€ 10.000
Heidebeheer Maatschappij van Weldadigheid	€ 5.000
Berm Scouts 2023	€ 4.000
Bescherming opgroeiende wulpkuikens	€ 8.000
Wijs met de Patrijs	€ 10.000
Poelensnoer Knoflookpad fase 2 2024-2025	€ 1.000
Bestrijding watercrassula Valthe'	€ 1.000
IJsbaanachtig water Weerdinge HDL	€ 2.000
Boerenlandvlinders op de kaart 2025	€ 2.000
	€ 187.500

Deze bestedingen zijn conform de planning en zijn in de jaarrekening nader aangegeven. Een uitgebreider overzicht met een korte toelichting per project is te vinden in bijlage 1.

Op projectbasis worden ook andere fondsen en subsidiemogelijkheden als cofinanciering ingezet. In 2025 zijn onder meer vanuit het Cultuurfonds en het Gebiedsfonds Drentsche Aa bijdrages geleverd aan de financiering van (uitvoerings)projecten.

LBD maakt geen kosten specifiek ten behoeve van de fondsenwerving. In 2025 zijn er geen donaties binnengekomen. De belangrijkste reden dat donaties niet (of nauwelijks) worden gedaan is dat LBD zich richt op het door bewoners leveren van bijdragen aan de groene leefomgeving middels het verrichten van werkzaamheden (conform doelstelling) en niet op het geven van geld. Daar komt bij dat LBD geen eigendommen heeft in het maatschappelijk belang waaraan donaties besteed zouden kunnen worden.

b. **Beleid m.b.t. omvang en functies van reserves en fondsen**

Met het oog op de maatschappelijke en politieke discussies rondom het thema natuur en landschap en de financiering daarvan heeft het bestuur besloten dat een continuïteitsreserve van ongeveer een jaar organisatiekosten bedrijfseconomisch verstandig is. Dit bedrag is globaal gekwantificeerd op 1 miljoen euro. In de vergadering van 19 november 2021 is dit bedrag als streefbedrag door de raad van toezicht nogmaals bevestigd. Het eigen vermogen bedraagt eind 2025 circa 1,024 miljoen.

De reserve wordt enkel ingezet als aan een van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Er is sprake van overbrugging van een afzienbare periode waarna er weer dekking is voor de activiteiten waarvoor de reserves worden ingezet.
- Middelen worden ingezet om te investeren in een nieuwe ontwikkeling (passend binnen de doelstelling) waarvoor reële mogelijkheden zijn financiële dekking te vinden of die een besparing opleveren voor bestaande werkzaamheden.

Middelen worden ingezet voor een sociaal plan als een krimpscenario aan de orde is.

In het PvE 2024 stelt de provincie Drenthe: “Een subsidieontvanger kan reserves vormen. Voor zover gevormd met provinciale middelen bedraagt de totale omvang van de reserves nooit meer dan 10% van de laatst verstrekte boekjaarsubsidie”. Het vermogen is in voorgaande jaren niet opgebouwd met provinciale middelen vanuit de boekjaarsubsidie, maar met de resultaten uit projecten uit diverse financieringsbronnen. Het team subsidies en inkoop van de provincie heeft per mail van 18 juli 2023 bevestigd dat aan het 10% criterium wordt voldaan.

c. **Beleggingsbeleid**

LBD belegt niet.

d. **Vergoedingen voor vrijwilligers**

Het ondersteunen van bewoners bij de uitvoering van de activiteiten in hun directe groene leefomgeving is één van de hoofddoelstellingen van LBD. LBD is voor deze zelfstandige vrijwilligersgroepen geen opdrachtgever, maar faciliteert deze vrijwilligers bij hun activiteiten die bijdragen aan de doelstellingen van LBD. LBD adviseert inhoudelijk en maakt afspraken

met de vrijwilligers en de eigenaren hoe veilig conform ARBO wet- en regelgeving gewerkt kan worden. Zelfstandige vrijwilligers(groepen) ontvangen voor hun inzet daarom geen vergoedingen. Bepaalde onkosten, zoals bijvoorbeeld brandstof voor gemotoriseerd gereedschap, kunnen tot een maximum worden vergoed.

Voor interne vrijwilligers, zoals vrijwilligers in de werkschuur of die in opdracht en onder gezagsverhouding van LBD werkzaamheden verrichten, is een dagvergoeding beschikbaar binnen de fiscale regelingen. Afspraken hierover worden in een jaarlijks te actualiseren vrijwilligersovereenkomst vastgelegd.

6. Personeel

a. Formatieomvang

Eind 2025 bestond de formatie uit 24,99 fte, verdeeld over 28 medewerkers langdurige De gemiddelde jaarbezetting was 23 FTE.

De formatie is daarmee onder het niveau gebleven zoals in het meerjarenbeleidsplan als streven is opgenomen.

	1-1-2025	31-12-2025
Aantal FTE	20,8	24,99
Aantal Mensen	24	28

Het ziekteverzuim lag in 2025 op 12,79%. Dat is veel hoger dan vorig jaar (6,49%). Het aantal langdurig (niet-werkgerelateerd) zieken is weer gegroeid.

Het ziekteverzuim is waar mogelijk opgevangen met nieuwe medewerkers en een deel met de inzet van ZZP'ers. Kort na 1 januari 2025 zijn er een aantal medewerkers aangenomen. Op 31 december 2025 is er afscheid genomen van twee medewerkers. Hierdoor zijn de FTE cijfers per begin en eind van het jaar niet alles zeggend.

b. Functiehuis

LBD is aangesloten bij de CAO Bos en natuur, onderdeel De Landschappen. Alle medewerkers in de organisatie hebben een functie die is gerelateerd aan het functiehuis bij deze CAO en ontvangen een bezoldiging conform deze CAO.

c. Organisatiestructuur

Binnen LBD wordt gewerkt vanuit drie organisatieonderdelen. Hier is voor gekozen om de projectmatige aansturing eenduidig te houden. Het organogram ziet er als volgt uit:

Directeur		
Team Projecten	Team streekbeheer	Staf functies
Projectleiders, -medewerkers en specialisten		

Medewerkers worden aangestuurd binnen de teams en kunnen zowel in het team streekbeheer als in het team projecten actief zijn. Hieronder volgt een korte update over de stand van zaken van beide teams.

Team Streekbeheer

In heel Drenthe werkt het team Streekbeheer nu op eenzelfde wijze. De vier regioteams zijn qua samenstelling vergelijkbaar; een medewerker Streekbeheer, een medewerker natuurbeheer en de scholen uit alle gemeenten zijn ondergebracht bij twee collega's.

Daarnaast hebben de subteams geïnvesteerd in verdere professionalisering en verbreding van de activiteiten en samenstelling van het netwerk. Ook is weer aandacht besteed aan de toenemende werkdruk als gevolg van de groei in aantal groepen en activiteiten.

In 2025 heeft het subteam bewonersbetrokkenheid in het team projecten gewerkt aan de verdere verbetering van de facilitering van het vrijwilligersnetwerk met de focus op ARBO en eenmalige projecten gerelateerd aan Streekbeheer. De samenwerking met het team Streekbeheer krijgt hiermee steeds meer vorm.

Voor de komende jaren wordt ingezet op verdere verbreding van het netwerk, met name in de noordoost gemeenten en gematigde groei binnen de personele en financiële mogelijkheden. Verder blijft er de uitdaging in hoe we het aantal nieuwe groepen ontstaan vanuit Nationale Parken projecten Drents-Friese Grensstreek met name binnen de gemeente Westerveld binnen streekbeheer structureel kunnen blijven oppakken.

Team projecten

In 2025 vertrokken er enkele collega's uit het team projecten. De vervanging van deze posten is deels middels het doorgroeien van bestaand personeel en werven van nieuwe collega's ingevuld, maar ook door het herijken van doelstellingen vanuit LBD.

In het afgelopen jaar zijn de subteams verder ontwikkeld en de nieuwe collega's ingewerkt. Voor het team projecten blijft het de uitdaging om de thematische structuur in het team verder uit te bouwen en daarmee projecten te ontwikkelen passend binnen de beschikbare tijd en middelen. Hier wordt in 2026 verder in geïnvesteerd.

Staffuncties

Dit team bestaat uit een aantal (staf)functies directeur/bestuurder, administrateur en secretariaat.

ARBO

In 2025 waren er meer mensen in dienst dan er werkplekken op kantoor beschikbaar zijn. Dit leidt op sommige dagen tot meer drukte op kantoor. In combinatie met de mogelijkheden voor thuiswerken en de vele activiteiten van medewerkers op locaties in Drenthe leidt dit doorgaans niet tot problemen. Er hebben zich in 2025 geen ongevallen of bijna ongevallen voorgedaan. Er is eind 2025 gestart met het voorbereiden op het maken van een nieuwe Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) die in 2026 moet worden uitgevoerd. Ook is er door interne verschuivingen een andere medewerker verantwoordelijk geworden voor de ARBO coördinatie.

7. Informatie m.b.t. directie/bestuur en Raad van Toezicht

a. Taak en werkwijze van de directie/bestuur en Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht (RvT) bestaat conform de statuten uit tenminste drie personen. Eind 2025 bestond de raad uit vijf personen.

De RvT houdt toezicht op de algemene gang van zaken binnen de Stichting en de daarmee verbonden organisatie. In de statuten is vastgelegd welke taken de RvT heeft, de werkwijze en welke besluiten van de directeur-bestuurder de goedkeuring van de RvT behoeven. In de vergaderingen van de RvT stelt de raad relevante (beleids-)zaken vast en legt de directeur-bestuurder verantwoording af. De bespreking van financiële stukken worden voorbereid in de Auditcommissie, die deze voor bespreekt met de directeur-bestuurder.

Bij het jaarlijkse bestuurlijk overleg met de provincie is de voorzitter en/of een ander lid van de RvT naast de directeur-bestuurder vertegenwoordigd. In verband met het vertrek van de heer N. vom Bruch heeft er op informele wijze een overleg plaatsgevonden met gedeputeerde DJ. Schuinder, de heer F.R. Hoving, (voorzitter RvT) en de waarnemend directeur de heer S. Pronk tijdens een excursie. De werving en selectie van een nieuwe directeur – bestuurder heeft in mei / juni 2025 plaatsgevonden en geresulteerd in de benoeming per 1 oktober 2025 van de heer J.R. Zoetendal.

b. Wijze van benoeming raad van toezicht en zittingsduur leden

Leden worden conform de statuten in de vergadering door de RvT als geheel benoemd. De zittingsduur is vijf jaar. Na het einde van deze termijn zijn leden volgens de statuten terstond herkiesbaar. In de praktijk worden maximaal twee termijnen vervuld.

In 2025 hebben er zich geen wijzigingen voorgedaan.

De samenstelling en het rooster van aftreden zijn als volgt:

Naam	Functie	Benoemd	1e termijn t/m	2e termijn t/m	Aftredend
F. Hoving	Voorzitter RvT en lid RemunCi	13-12-2023	13-12-2028		
P. Meister-Broekema	Lid RvT en voorzitter AuditCie	31-5-2018	31-5-2023	31-5-2028	
C. Kool	Lid RvT en AuditCie	13-12-2023	13-12-2028		
M. van der Paauw	Lid RvT en voorzitter RemunCi	17-9-2020	17-9-2025	17-9-2030	
C. Wiersma	Lid RvT	13-12-2023	13-12-2028		

c. Bezoldigings- en vergoedingsbeleid

Leden van de RvT ontvangen voor hun werkzaamheden geen vergoedingen. Wel worden gemaakte directe onkosten (zoals reiskosten) conform wettelijke bepalingen vergoed.

De bezoldiging van de directeur-bestuurder is conform de CAO en binnen het voor LBD van toepassing zijnde bezoldigingsmaximum conform de WNT.

d. Hoofd- en nevenfuncties leden van Raad van toezicht

De hoofdfunctie en relevante (neven)functies van de leden van de raad van toezicht zijn als volgt:

F.R. Hoving (voorzitter en lid remuneratiecommissie)

Hoofdfunctie:

- Raadslid gemeente Noordenveld

Nevenfuncties:

- Voorzitter Comité Open Monumentendagen Noordenveld

P. Meister-Broekema (lid en voorzitter financiële auditcommissie)

Hoofdfunctie:

- Associate Lector bij de Hanzehogeschool

Nevenfuncties:

- N.v.t.

M. van der Paauw (lid en voorzitter remuneratiecommissie)

Hoofdfunctie:

- Medewerker Gebiedsontwikkeling Prolander

Nevenfuncties:

- N.v.t.

C. Kool (lid en lid financiële auditcommissie)

Hoofdfunctie:

- Portefeuillemanager Strategisch Vastgoed gemeente Groningen

Nevenfuncties:

- Bestuurslid vereniging Dierenambulance Groningen

C. Wiersma (lid)

Hoofdfunctie:

- Senior Adviseur Uitvoeringsbeleid, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Nevenfuncties:

- Penningmeester van de Stichting Thessalika Erga

c. Relevante nevenfuncties directeur/bestuurder

De directeur-bestuurder (Jelle Zoetendal) vervult een onbezoldigde nevenfunctie als bestuurslid van een politieke partij. Deze functie leidt niet tot (potentiële) belangenconflicten met de activiteiten van de organisatie.

8. Verslag toezichhoudend orgaan

a. Wijze waarop toezicht is gehouden op de strategie en prestaties

Profielchets Raad van Toezicht

Bij benoeming van leden van de RvT wordt het profiel gehanteerd zoals gepubliceerd op de website: [Werkprofiel-RVT-Landschapsbeheer-Drenthe.pdf](#) (lbdrenthe.nl)

RVT vergaderingen

De te leveren prestaties van de Stichting worden met de opdrachtgevers vastgesteld en gerapporteerd. De RvT neemt kennis van de jaarlijkse prestatieafspraken met de provincie. De vergaderingen van de RvT zijn afgestemd op de kwartalen. In de raadsvergadering wordt een (financiële) kwartaalrapportage, alsmede een prognoseresultaat behandeld. De auditcommissie is tevens betrokken bij de financiële rapportages en accountantscontroles op jaarrekening en projecten en de managementletter.

In 2025 heeft de RvT zes keer vergaderd. De vergaderingen hebben plaatsgevonden op 20 maart, 22 mei, 16 juni, 1 juli, 9 september en 4 december. De frequentie van vergaderen lag hoger in verband met de selectieprocedure van de directeur én het interim invullen van die functie gedurende een zestal maanden. De financiële auditcommissie heeft op 13 mei, 2 september en 4 november vergaderd.

Strategische dossiers

Het beleid ligt vast in het meerjarenbeleidsplan. De looptijd van dit plan is inmiddels verstreken. In overleg met de RvT is vanwege de wisseling in de leiding van LBD besloten de reikwijdte van het plan te verlengen tot en met 2025 en in dat jaar te starten met het opstellen van een nieuw meerjarenbeleidsplan. De RvT stelt het meerjarenbeleidsplan te zijner tijd vast. Mondeling worden, indien relevant, grotere projecten en de visie en strategie toegelicht en besproken.

In het laatste kwartaal van 2025 heeft er afstemming plaatsgevonden met de nieuwe directeur en zijn enkele korte en middellange termijn doelen en uitdagingen besproken. Deze hebben vooral betrekking op het creëren van rust en voorspelbaarheid in de personele bezetting, het aanpakken van (kleine) ICT-problemen en het versterken van het externe netwerk en de communicatie.

9. Toekomstparagraaf

a. Begroting komend boekjaar

Begroting 2026		
Baten		
Provincie Prestatieafpraak	€	1.020.034
Gemeenten	€	668.960
Overige opbrengsten	€	61.432
Postcodeloterijgelden	€	187.500
Totaal baten	€	1.937.926
Kosten		
Directe projectkosten	€	537.287
Personeel	€	1.928.334
Organisatie	€	453.500
Kapitaalslasten	€	30.000
Totaal kosten	€	2.949.121
Nog te acquireren uren	€	1.011.196
Resultaat	€	0

De begroting is opgezet zoals vorig jaar, met aan de batenkant de zekere inkomsten (basistaken) en bijbehorende zekere kosten.

De target is weergegeven alsnog te acquireren uren. De target wordt ingevuld met overige projecten. Eind 202 is (evenals in voorgaande jaren) in het grootste deel van de target al voorzien met doorlopende meerjarige en nieuw ontwikkelde projecten.

b. Geplande besteding middelen (programma's en activiteiten)

Het Rijks- en provinciale beleid ten aanzien van het landschap in Drenthe zijn sterk in beweging. De beschikbare middelen zullen in de komende jaren vooral worden besteed aan het proces om bewoners, boeren en particuliere grondeigenaren nog meer te betrekken en initiatieven te begeleiden bij het beheer en onderhoud aan hun eigen landschap en leefomgeving. Daarnaast liggen er Rijks- en provinciale ambities en opgaven om de landschapskwaliteit in de provincie te herstellen/versterken (groenblauwe dooradering) en te komen tot een Basiskwaliteit Natuur in onze leefomgeving. Daarnaast zijn en worden in overleg met de provinciale beleidsambtenaren projecten langs programmalijnen ontwikkeld die aansluiten bij de behoefte en beschikbare middelen in de samenleving. De wijze waarop

dat gedaan kan worden en keuzes die daarbij moeten worden gemaakt zijn uitgewerkt in de toekomstparagraaf van het meerjarenbeleidsplan.

c. Beoogde resultaten

Het beoogde resultaat van het werkproces van LBD is een gestage toename van de hoeveelheid door vrijwilligers aan het onderhoud van het landschap bestede tijd en de kwalitatieve bijdrage aan landschap en natuur. Hierbij wordt vooral ingezet op het organiseren van bewoners- en dorpsnetwerken, waarin zowel ingezet wordt op meer betrokken grondeigenaren en vrijwilligers als op bestede tijd door reeds bestaande vrijwilligers.

Het beoogde resultaat in het landschap zelf is dat daarmee jaarlijks ongeveer eenzelfde hoeveelheid, of liefst nog meer, landschapselementen wordt onderhouden. In de praktijk vraagt dit de komende jaren vooral blijven investeren in de kwaliteit van het vrijwilligersnetwerk.

Een tweede (gelijkwaardig) resultaat is dat er projecten in voorbereiding, ontwikkeling en uitvoering zijn waarmee bijdragen worden geleverd aan de kwaliteit van het landschap en de daarin aanwezige natuur en de betrokkenheid van mensen daarbij in Drenthe.

d. Speerpunten 2026

In de provincie Drenthe liggen veel opgaven en uitdagingen voor het beschermen en verhogen van de natuur- en landschapskwaliteit in het agrarisch gebied, maar ook dichterbij in de buitenruimte van de Drentse dorpen en steden. Via het vervangende provinciale programma Toekomstbestendig Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) gaat de provincie de komende jaren met gebiedspartners, agrariërs en inwoners aan de slag met het ontwikkelen van een toekomstbestendig en gezond Drents landelijk gebied voor haar inwoners. Voor LBD beoogt dit programma een kapstok te worden voor het kunnen opstarten van lokale gebiedsaanpakken die van onderop worden geïnitieerd en in samenwerking met tal van gebiedspartners en grondeigenaren verder worden gebracht. Deze gebiedsaanpakken kunnen een rechtstreekse bijdrage leveren aan de realisatie van de opgaven rondom groenblauwe dooradering en Basis Kwaliteit Natuur. Voor LBD is de uitdaging daarin een passende positie te verwerven en samen met de provincie en andere partners uitvoeringsprojecten te programmeren die passen bij de aard en omvang van de Stichting LBD.

2025 is het laatste jaar van het lopende meerjarenbeleidsplan. In 2026 vindt een actualisatie van het meerjarenbeleidsplan plaats voor de periode 2026-2030. Het jaar 2026 zal daarnaast ook in het teken staan van:

- doorontwikkelen van het streekbeheer en de werkwijze met het groeiende netwerk van betrokken bewoners;
- het doorontwikkelen van het team projecten met visie en strategie op de diverse thema's;
- het oriënteren op en bestendigen van de positie in het TLGD en aanverwante processen ten behoeve van een passende aard en omvang van uitvoeringsprojecten in de komende jaren.
- het verder professionaliseren van interne processen, waaronder facilitaire diensten.

Bijlage 1 Overzicht projecten besteding Postcode Loterij middelen 2025

Titel project	Financiering Postcode Loterij	Toelichting project
Bijdrage LandschappenNL	€ 32.000,00	Jaarlijkse bijdrage koepelorganisatie LandschappenNL.
Bomenwacht	€ 5.000,00	Inzet op beheer en behoud van monumentale bomen in Drenthe.
Jaarplan AaenHunze	€ 2.388,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Aa en Hunze.
Jaarplan VO Assen	€ 3.356,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Assen.
Jaarplan VO BorgerOdoorn	€ 2.094,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Borger-Odoorn.
Jaarplan VO Coevorden	€ 1.356,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Coevorden.
Jaarplan VO Emmen	€ 2.791,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Emmen.
Jaarplan VO Hoogeveen	€ 1.844,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Hoogeveen.
Jaarplan Meppel	€ 3.434,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Meppel.
Jaarplan VO MiddenDrenthe	€ 2.730,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Midden-Drenthe.
Jaarplan VO Noordenveld	€ 2.001,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Noordenveld.
Jaarplan VO Tynaarlo	€ 1.478,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Tynaarlo.
Jaarplan VO Westerveld	€ 4.129,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente Westerveld.
Jaarplan VO DeWolden	€ 4.090,00	Structurele ondersteuning van het groene vrijwilligersnetwerk in de gemeente De Wolden.
VW AlgemeenNatuurwerkdag	€ 3.000,00	Jaarlijkse Natuurwerkdag, het grootste groene vrijwilligersevenement van Nederland.
Inboet	€ 5.000,00	Jaarlijkse investering in de inboet van bomen en struiken.
Monitor kleine landschapselementen	€ 15.000,00	Structurele monitoring van de landschapskwaliteit in referentiegebieden in Drenthe.
Doorontwikkelen Streekbeheer	€ 5.000,00	Investering in de doorontwikkeling van de ondersteuningsmethoden van het groene vrijwilligersnetwerk in Drenthe.
Woonborg	€ 900,00	Inventarisatie en beheeradvies m.b.t. het bomenbestand van Woonborg.
Aardkundige Waarden Advies	€ 2.000,00	Advies van de provincie Drenthe m.b.t. aardkundige vraagstukken.
Brinken Bokashi	€ 7.000,00	Pilotproject toepassing van Bokashi in de gemeente Noordenveld.
POP3 2022-2025	€ 12.000,00	Uitvoeringsproject aanleg en versterking van landschapselementen in Drenthe.
Leergang Autochtone Bomen en Struiken in	€ 2.000,00	Opleiden van vrijwilligers die zich inzetten voor het inventariseren van autochtone bomen en
Monitoringshandboek BKN	€ 4.500,00	Inhoudelijke bijdrage aan het samenstellen van het monitoringshandboek Basiskwaliteit Natuur vanuit de provincie Drenthe
Noordergraf cursussen 2024-2025	€ 900,00	Kennisdeling voor vrijwilligers over het beheer van begraafplaatsen.
Groeningen	€ 10.000,00	Investering in de voorbereidingen van een herstel- en versterkingsproject voor landgoederen in Noord-Drenthe.
Ontwikkeling bord biodiversiteit Westerveld	€ 1.624,00	Bijdrage aan het ontwikkelen van een informatiebord over biodiversiteit in bermen in de gemeente Westerveld.
Tjaskermolens	€ 2.500,00	Onderzoek naar de historische verspreiding van tjaskermolens in Drenthe.
Bodem Basiscursus 2025	€ 3.000,00	Curus over aardkundige waarden in Drenthe voor vrijwilligers, beleidsambtenaren en
BKN Westerbergen	€ 1.385,00	Inzet voor het verbeteren van de lokale biodiversiteitswaarden op het recreatieterrein Westerbergen op basis van Basiskwaliteit Natuur.
Werving en begeleiding erfbezoeken Drenthe	€ 10.000,00	Werving van grondeigenaren voor deelname aan het uitvoeringsproject 'aanleg van landschapselementen in Drenthe'
Heidebeheer Maatschappij van	€ 5.000,00	Inzet op kwaliteitsverbetering van de heideterreinen van de maatschappij van Weldadigheid.
Berm Scouts 2023	€ 4.000,00	Ondersteuning van vrijwilligers die zich bezighouden met het inventariseren van bermflora in
Bescherming opgroeiende wulpkuikens	€ 8.000,00	Onderzoek naar opgroeiende wulpkuikens in Drenthe i.s.m. het Kenniscentrum Akkervogels.
Wijs met de Patrijs	€ 10.000,00	Gebiedsaanpak dat zich richt op herstel en versterking van landschaps- en natuurkwaliteit met de patrijs als icoonsoort.
Poelensnoer Knoflookpad fase 2 2024-2025	€ 1.000,00	Uitvoeringsproject dat zich richt op het creëren van voortplantingswateren voor de
Bestrijding watercrassula Valthe	€ 1.000,00	Bijdrage aan het verwijderen van de invasieve exoot watercrassula.
Ijsbaanachtig water Weerdinge HDL	€ 2.000,00	Aanleg van habitat inclusief voortplantingswater voor de knoflookpad.
Boerenlandvlinders op de kaart 2025	€ 2.000,00	Onderzoek naar de verspreiding van boerenlandvlinders in het agrarisch cultuurlandschap van Drenthe i.s.m. de Vlinderwerkgroep Drenthe.
Totaal	€ 187.500,00	

Bijlage 2: Overzicht LBD vrijwilligersactiviteiten 2025

- 8, 10, 11, 15 januari: opfriscursus motorkettingzaag met 16 deelnemers
- 27, 28 januari en 3, 4, 24 februari: Basiscursus motorkettingzaag met 7 deelnemers
- 7 februari: Inspiratiedag Drentsche Aa; De Waarde van Water met 55 deelnemers
- 28 februari: Snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 12 deelnemers.
- 1 maart: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 20 deelnemers.
- 1 maart: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 5 deelnemers.
- 3 maart: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 12 deelnemers.
- 6 maart: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 10 deelnemers.
- 7 maart: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 16 deelnemers.
- 11 maart: instructie handgereedschappen met 12 deelnemers
- 14 maart: presentatie vergroenen leefomgeving voor 20 deelnemers
- 18 maart: lezing wilde bijen voor 25 deelnemers
- 19 maart: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 17 deelnemers
- 22 maart: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 20 deelnemers
- 4 april: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 15 deelnemers
- 6 april: dag van de groene tuin met 20 deelnemers
- 9 april: webinar Basiskwaliteit Natuur met 65 deelnemers
- 12 april: planten en zaden ruilmarkt met 60 deelnemers
- 17 mei: excursie Basiskwaliteit Natuur met 12 deelnemers
- 6 juni: veldexcursie Basiskwaliteit Natuur met 22 deelnemers
- 7 juni: Cursus bloemrijk grasland met 9 deelnemers
- 11 juli: Zeiscursus met 11 deelnemers
- 23 juni: Informatiestand bij boerenfietstocht Linde met 1200 deelnemers
- 20 augustus: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 14 deelnemers
- 20 augustus: lezing ecologisch tuinieren met 15 deelnemers
- 20 augustus: excursie flora en fauna met 10 deelnemers
- 22 augustus: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 13 deelnemers
- 22 augustus: veldexcursie met provincie Drenthe met 13 deelnemers
- 23 augustus: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 14 deelnemers
- 3 september: lezing wilde bijen met 8 deelnemers
- 5 september: ladderkeuring voor vrijwilligers met 6 deelnemers
- 6 september: fair Hoogersmilde met 30 deelnemers
- 11 september: Vleermuisworkshop met 9 deelnemers
- 13 september: Zeiscursus met 13 deelnemers
- 18 september: lezing wilde bijen met 11 deelnemers
- 8 oktober: Inspiratiemiddag fruitbomen met 56 deelnemers
- 10 oktober: vrijwilligersmiddag met 80 deelnemers
- 10 november: fondsenmarkt gemeente Westerveld met 160 deelnemers
- 13 november: Basiskwaliteit Natuur filmavond met 15 deelnemers
- 15 november: lezing biodiversiteit in de tuin met 20 deelnemers
- 21 november: snoeiworkshop hoogstamfruitbomen met 20 deelnemers
- 24 november: workshop veiligheid en onderhoud motorkettingzaag met 35 deelnemers

- 29 november: inspiratiebijeenkomst landschapsbrigades met 25 deelnemers
- 4 december: cursus veldhulpverlening met 6 deelnemers
- 12 december: symposium landschap dichtbij met 34 deelnemers

	<u>Pagina</u>
<u>JAARREKENING 2025</u>	
Bestuursverslag	2
Balans per 31 december 2025	3
Staat van baten en lasten 2025 opgesteld conform de categoriale indeling	4
Algemene toelichting	5
Toelichting op de balans per 31 december 2025	8
Toelichting op de staat van baten en lasten 2025 opgesteld conform de categoriale indeling	12
<u>OVERIGE GEGEVENS</u>	
Resultaatbestemming	17
Controleverklaring	18
<u>BIJLAGEN</u>	
Toelichting op de staat van baten en lasten 2025 opgesteld conform de functionele indeling	23
Projecten resultatenoverzicht basistaken	24
Projecten resultatenoverzicht overige projecten	27
Bestedingen Nationale Postcodeloterij	32

Bestuursverslag

Het jaarverslag wordt ten kantore van de stichting gehouden.

BALANS PER 31 DECEMBER 2025

na bestemming resultaat

ACTIVA	31-12-2025		31-12-2024	
	€	€	€	€
<u>Immateriële vaste activa</u>				
Software		8.159		12.159
<u>Vaste activa</u>				
Meubilair en inventaris		84.026		44.745
<u>Viottende activa</u>				
Debiteuren	279.531		173.223	
Nog te ontvangen bijdrages projecten	277.039		813.466	
Overige vorderingen	<u>89.750</u>		<u>96.219</u>	
		646.320		1.082.908
Liquide middelen		2.487.962		1.960.268
Totaal activa		<u><u>3.226.467</u></u>		<u><u>3.100.079</u></u>
<u>PASSIVA</u>				
<u>Reserves</u>				
Continuïteitsreserve	979.055		1.025.843	
Bestemmingsreserve	<u>46.250</u>		<u>46.250</u>	
		1.025.305		1.072.093
<u>Kortlopende schulden</u>				
Belastingen en premies sociale verzekeringen	298.064		237.671	
Crediteuren	301.776		516.329	
Nog te besteden budgetten	1.332.334		1.044.444	
Overige schulden	<u>268.988</u>		<u>229.542</u>	
		2.201.162		2.027.986
Totaal passiva		<u><u>3.226.467</u></u>		<u><u>3.100.079</u></u>

**STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2025
OPGESTELD VOLGENS DE CATEGORIALE INDELING**

	Realisatie 1-1-2025 <u>t/m 31-12-2025</u> €	Begroting 1-1-2025 <u>t/m 31-12-2025</u> €	Realisatie 1-1-2024 <u>t/m 31-12-2024</u> €
<u>BATEN</u>			
Subsidies en bijdrages projecten	3.387.137	3.708.389	3.303.389
Baten van loterijorganisaties	187.500	187.500	187.500
Financiële baten	28.450	2.000	15.515
Af: directe projectlasten	1.361.077	1.600.000	1.384.058
Dekkingsbijdrage projecten	2.242.010	2.297.889	2.122.346
<u>LASTEN</u>			
Personeel	1.856.480	1.854.889	1.758.624
Afschrijvingslasten van vaste activa	32.286	35.000	30.739
Organisatie	400.032	408.000	339.154
	2.288.798	2.297.889	2.128.516
<u>RESULTAAT</u>	-46.788	-	-6.171
Bestemming saldo 2025			
Mutatie continuïteits reserve	-46.788		
	-46.788		

ALGEMENE TOELICHTING

BEGROTING BOEKJAAR 2025

De begroting van het boekjaar 2025 betreft de financiële onderbouwing voor het boekjaar 2025. Uitgangspunt hierbij was de personele formatie, met bijbehorende organisatiekosten en kapitaallasten. Ook is in de begroting rekening gehouden met de redelijkerwijs te verwachten opbrengsten en met uit te besteden werk aan derden van een behoorlijke omvang.

DOELSTELLING/ACTIVITEITEN

Stichting Landschapsbeheer Drenthe is statutair gevestigd in de gemeente Assen. De doelstelling van de stichting is het samen met bewoners en eigenaren bijdragen aan de zorg voor het Drentse cultuurlandschap door het initiëren, stimuleren en coördineren, doen uitvoeren en uitvoeren van landschapsecologisch en cultuurhistorisch verantwoorde werkzaamheden. Hierbij staat herstel, behoud, aanleg en duurzame ontwikkeling van waardevolle landschapselementen centraal en worden waar mogelijk mensen ingeschakeld die een zwakke positie op de arbeidsmarkt innemen. De daadwerkelijke betrokkenheid en inzet van bewoners/vrijwilligers is zowel doel als middel. Voor het realiseren van de doelstelling is mede van belang het samenwerkingsverband met de provinciale zusterinstellingen en de koepel landschappenNL. Aan dit samenwerkingsverband is door de Postcodeloterij Nederland een "goed doel" status verleend. De instellingen in het samenwerkingsverband zijn hierdoor kansspelbegunstigde geworden. Door de stichting worden de verkregen middelen van de Postcodeloterij Nederland ingezet als cofinanciering voor werkprocessen en kleinschalige projecten in het kader van de doelstelling. Hierdoor wordt de regionaal ondersteunende/adviserende rol versterkt, zoals het ondersteunen en begeleiden van vrijwilligersgroepen.

VESTIGINGSADRES, RECHTSVORM EN INSCHRIJFNUMMER HANDELSREGISTER

Stichting Landschapsbeheer Drenthe, een stichting, statutair gevestigd te Aa en Hunza is feitelijk gevestigd aan de Kloosterstraat 11, 9401KD te Assen en is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 04088219.

PROJECTEN RESULTATENOVERZICHTEN

De projecten resultatenoverzichten zijn een onderdeel van de toelichting op de jaarrekening en geven informatie over de opbrengsten en kosten van de basistaken en de overige projecten. De kosten zijn hierbij onderverdeeld in directe projectkosten en personele inzet tegen kostprijzen op basis van het kostprijsstelsel van de stichting. Basistaken zijn hierbij met de provincie Drenthe overeengekomen taken, met veelal een jaarlijks terugkerend karakter en een vast budget. De overige projecten zijn meer incidenteel van aard, maar kunnen wel een meerjarig karakter hebben. De basistaken worden, behoudens eventuele cofinanciering, gesubsidieerd door de provincie Drenthe en de gemeentes. De projecten resultatenoverzichten zijn als bijlages aan de jaarrekening toegevoegd.

BESTEDINGSOVERZICHT POSTCODE LOTERIJ

Het bestedingsoverzicht Nationale Postcode Loterij is ontleend aan het protocol Nationale Postcode Loterij bestedingen. In dit protocol zijn de afspraken tussen LandschappenNL als begunstigde en de provinciale stichtingen voor landschapsbeheer als medebegunstigden geregeld. Besteding door de provinciale stichtingen geschiedt op basis van een door LandschappenNL goed te keuren bestedingsplan. De in het bestedingsplan opgenomen projecten worden hiermee geoordeeld en de aan de projecten gekoppelde budgetten dienen in het boekjaar te zijn besteed. Binnen een bestedingsplan mogen budgetten in verband met over- of onderbesteding worden herverdeeld over de projecten. Het bestedingsoverzicht postcodeloterijgelden is een onderdeel van de toelichting op de jaarrekening.

BTW

De Belastingdienst heeft op 1 augustus 2011 beoordeeld dat Stichting Landschapsbeheer Drenthe Btw-plichtig is.

ALGEMENE GRONDSLAGEN VOOR DE OPSTELLING VAN DE JAARREKENING

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de bepalingen en inrichtingseisen zoals deze zijn vastgelegd in de richtlijn voor organisaties zonder winstoogmerk (Richtlijn 640).

De jaarrekening is opgesteld naar de grondslag van historische kosten.

De activa en passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders is aangegeven.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Baten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten en risico's, die hun oorsprong vinden vóór balansdatum, worden in acht genomen indien zij vóór het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het bestuur van Stichting Landschapsbeheer Drenthe zich over verschillende zaken een oordeel vormt en dat het bestuur schattingen maakt die essentieel zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. In de toelichting op de onderscheiden posten van de balans wordt de reële waarde van het desbetreffende instrument toegelicht als die afwijkt van de boekwaarde. Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen, wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de toelichting op de 'Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen'. Stichting Landschapsbeheer Drenthe maakt geen gebruik van financiële derivaten.

Vreemde valuta

De posten in de jaarrekening van Stichting Landschapsbeheer Drenthe worden gewaardeerd met inachtneming van de valuta van de economische omgeving waarin de stichting haar bedrijfsactiviteiten voornamelijk uitoefent (de functionele valuta). De jaarrekening is opgesteld in euro's; dit is zowel de functionele als de presentatie valuta van Stichting Landschapsbeheer Drenthe.

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Vaste activa

De vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de verwachte gebruiksduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname.

Vlottende activa

Vorderingen worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie, inclusief de transactiekosten indien materieel. Handelsvorderingen worden na de eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

De individuele onderhanden projecten waarvoor een beschikking is afgegeven door de financier en die aan het eind van het jaar nog niet gereed zijn, worden gepresenteerd als het saldo van de nog te ontvangen bijdrages minus de nog te besteden budgetten. Voorzover dit bedrag een vordering is wordt deze gepresenteerd onder de vlottende activa en zover het een schuld is wordt deze gepresenteerd onder de kortlopende schulden. In de toelichting op deze balansposten wordt een nadere specificatie gegeven van de bedragen per categorie financier: Provincie, gemeenten en derden. Ultimo boekjaar wordt voor individuele projecten waarvoor een dekkingstekort wordt verwacht een voorziening getroffen.

Liquide middelen

De liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden, wissels, cheques en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekeningcourantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde

Reserves

Het eigen vermogen wordt gesplitst in:

- continuïteitsreserve
- bestemmingsreserves

De continuïteitsreserve dient als buffer voor eventuele exploitatieverliezen in enig boekjaar, alsmede ter financiering van de vaste activa en het werkkapitaal.

Bestemmingsreserves zijn afgezonderde reserves met een specifieke bestemming op basis van daartoe strekkende bestuursbesluiten. De vorming en benutting van deze reserves geschiedt via de resultaatbestemming.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden dienen bij de eerste verwerking gewaardeerd te worden tegen de reële waarde. Kortlopende schulden worden na de eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Daar waar geen sprake is van (dis)agio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

GRONDSLAGEN VOOR DE BEPALING VAN HET RESULTAAT

Categoriale indeling

De staat van baten en lasten is ingedeeld volgens de categoriale indeling.

Bij de categoriale indeling wordt het resultaat bepaald door de subsidies en bijdragen die aan 2025 zijn toegerekend te verminderen met directe projectkosten, personeelskosten, organisatiekosten en kapitaallasten.

Subsidies en bijdrages projecten

De toerekening van de subsidies en bijdrages aan de exploitatie is gebaseerd op tijdsevenredigheid en/of gemaakte kosten, afhankelijk van de gestelde voorwaarden in de onderliggende subsidietoekenningen en toegezegde bijdrages. Onder gemaakte kosten wordt verstaan de directe projectkosten en de in het boekjaar gemaakte uren tegen kostprijsurtarieven op basis van het kostprijsstelsel van Stichting Landschapsbeheer Drenthe.

Directe projectkosten

Dit betreffen de door derden in rekening gebrachte kosten voor werkzaamheden, diensten en producten die specifiek betrekking hebben op de projecten.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen

Voor de uitvoering van de Wet normering bezoldig topfunctionarissen in de (semi) publieke sector (WNT) heeft de stichting zich gehouden aan de beleidsregels toepassing WNT

Organisatielasten

In de realisatiecijfers betreft dit de huisvestingslasten, bureaulasten en algemene lasten welke door de organisatie worden gemaakt en welke niet een direct verband hebben met de uit te voeren taken.

Kapitaallasten

In de realisatiecijfers betreft dit de afschrijvingen op vaste activa, de rentelasten en of baten en soortgelijke kosten van aan de stichting ter beschikking gestelde kredietfaciliteiten.

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2025

Vaste activa

Algemeen: Alle vaste activa zijn dienstbaar aan de doelstelling van de stichting.

Software

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Boekwaarde	12.159	16.159
Investerings/desinvesterings	-	-
	12.159	16.159
Afschrijvingen	4.000	4.000
Boekwaarde	8.159	12.159
Aanschafwaarde	20.000	20.000
Cumulatieve afschrijvingen	11.841	7.841
Boekwaarde	8.159	12.159

Meubilair en inventaris:

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Boekwaarde	44.745	71.484
Investerings/desinvesterings	67.567	-
	112.312	71.484
Afschrijvingen	28.286	26.739
Boekwaarde	84.026	44.745
Aanschafwaarde	464.893	397.326
Cumulatieve afschrijvingen	380.867	352.581
Boekwaarde	84.026	44.745

Het gehanteerde afschrijvingspercentage is 20%

Plottende activa

Debiteuren:

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Vorderingen op debiteuren	279.531	173.223
	279.531	173.223

Een voorziening voor oninbaarheid wordt niet noodzakelijk geacht.

Nog te ontvangen bijdrages projecten:

De nog te ontvangen bijdrages projecten betreft ontvangen subsidietoekenningen minus nog te besteden budgetten projecten en nog te factureren bedragen aan eigenaren en gemeenten.

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Provincie	214.193	418.955
RVO	-	300.759
Gemeenten	13.981	14.714
Derden	45.755	79.038
NPL	3.110	-
	277.039	813.466

Overige vorderingen :

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
SAZAS	47.525	38.467
Rente	21.325	15.217
Overige	20.900	42.535
	89.750	96.219

Liquide middelen :

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Kas	575	1.301
RABO-bank	1.062.541	856.484
RABO-Spaarrekening	412.701	602.483
Tijdslootsparen RABO	500.000	-
Triodos bank	512.125	500.000
Kruisposten	20	-
	<u>2.487.962</u>	<u>1.960.268</u>

De hoogte van de post liquide middelen wordt veroorzaakt door de continuïteitsreserve en het feit dat we voor een aantal projecten voorschotten hebben ontvangen.

De liquide middelen staan geheel ter vrije beschikking van de stichting, met uitzondering van:

In het saldo bij de Triodos bank zijn twee deposito's (2x € 250.000) begrepen met looptijden van één,

respectievelijk twee jaar, met verschillende aanvangsdata. In 2025 is rente ontvangen en bijgeschreven op deze rekeningen.

Het saldo van € 500.000 op een tijdslootsparenrekening bij de Rabobank dient 90 dagen voorafgaand aan opname te worden doorgegeven, hiermee staat dit niet direct ter vrije beschikking.

Reserves

Continuïteitsreserve:

Het verloop van de continuïteitsreserve is als volgt :

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Stand per 1 januari	1.025.843	1.032.014
Uit resultaatverwerking	-46.788	-6.171
	<u>979.055</u>	<u>1.025.843</u>

De continuïteitsreserve is een vrij ter beschikking staande reserve aan de stichting.

Van de continuïteitsreserve is € 512.125,- in deposito gezet bij de Triodosbank en € 500.000,- geplaatst op een tijdslootspaarrekening bij de Rabobank . Deze reserve vormt

het beschikbare vermogen van de stichting voor de financiering van de vaste activa en het werkkapitaal

Het bestuur heeft de minimale omvang van de continuïteitsreserve vastgesteld op circa € 1.000.000,-

dit betreft de omvang van de jaarlijkse organisatiekosten.

Cijfermatig is voorgaande als volgt weer te geven:

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Continuïteitsreserve	979.055	1.025.843
Vastgelegd in vaste activa	84.026	44.745
Beschikbaar voor financiering van het werkkapitaal	<u>895.029</u>	<u>981.098</u>

Bestemmingsreserve:

Het verloop van de bestemmingsreserve is als volgt :

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Stand per 1 januari	46.250	46.250
Onttrekking uit resultaatbestemming	-	-
Toevoeging uit resultaatbestemming	-	-
	<u>46.250</u>	<u>46.250</u>

Met betrekking tot de Bomenwacht is voor onvoorziene omstandigheden zoals stormschade een bestemmingsreserve opgenomen. Ultimo boekjaar bedraagt het saldo van deze bestemmingsreserve € 46.250. De omvang van deze reserve is gebaseerd op een schatting van de directie.

Kortlopende schulden

Belastingen en premies :

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Loonheffing	53.134	37.317
PAWW	-118	-290
Sociale lasten en pensioenpremies	33.610	38.523
Omzetbelasting	211.438	162.121
	<u>298.064</u>	<u>237.671</u>

Crediteuren:

Schulden aan crediteuren	301.776	516.329
	<u>301.776</u>	<u>516.329</u>

Nog te besteden budgetten:

De nog te besteden budgetten bestaan uit de subsidies toekenningen minus de reeds gemaakte projectkosten.

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Provincie	843.617	732.140
RVO	176.260	43.405
Gemeenten	168.995	116.943
Derden	136.403	143.396
Nationale Postcode Loterij	7.059	8.560
	<u>1.332.334</u>	<u>1.044.444</u>

Overige schulden :

	31-12-2025	31-12-2024
	€	€
Vakantiegeldreservering (inclusief werkgeverslasten)	71.447	70.216
ADV- en vakantierechten (inclusief werkgeverslasten)	143.419	129.226
Reservering accountantskosten en advieskosten	25.000	15.000
Overige	29.122	15.100
	<u>268.988</u>	<u>229.542</u>

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Landelijke samenwerking:

Door Stichting Landschapsbeheer Drenthe wordt landelijk samengewerkt met de andere provinciale instellingen voor landschapsbeheer en Landschappen NL. Doel van de samenwerking is onder meer een gezamenlijke profilering richting subsidieverstrekkers en andere relevante partijen. LandschappenNL is in dit verband de uitvoerende partij. Door de provinciale instellingen wordt arbeidsinzet geleverd voor de landelijke overleggen en financieel bijgedragen in de kosten van LandschappenNL ter zake. De jaarlijkse bijdrage van Landschapsbeheer Drenthe bedraagt € 58.364,- exclusief de personele inzet. Van dit bedrag wordt € 32.000,- betaald door NPL de resterende € 26.364,- zit in het uurtarief verwerkt (zie organisatiekosten algemene lasten).

Huurovereenkomst:

Door de stichting is met Het Drents Landschap een huurovereenkomst afgesloten voor het kantoorpand Kloosterstraat 9-11 te Assen voor een periode van 5 jaar, ingaande 1 juli 2016, voor een huurprijs, inclusief energiekosten en servicekosten, van € 31.980,- per jaar, excl. BTW. De huurprijs wordt jaarlijks aangepast aan de hand van maandprijsindexcijfer volgens de consumentenprijsindex.

De huurprijs tot 1 juli 2026 is € 44.883,96 per jaar

Door de stichting is met Vanboeijen een bruikleen overeenkomst afgesloten voor de werkschuur Nijend 18a te Anderen voor bepaalde tijd tot 1 juli 2027, voor een bruikleen vergoeding van € 5.378,28 per jaar

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2025 OPGESTELD CONFORM DE CATEGORIALE INDELING

ALGEMEEN

BATEN

Subsidies en bijdrages projecten:

	Realisatie 1-1-2025 t/m 31-12-2025	Begroting 1-1-2025 t/m 31-12-2025	Realisatie 1-1-2024 t/m 31-12-2024
	€	€	€
Provincie Drenthe	2.075.242	2.300.000	2.123.506
Gemeenten	653.990	800.000	521.514
Eigenaren	460.578	500.000	445.799
RVO	102.783	100.000	189.605
Gerealiseerde opbrengsten overige	94.544	8.389	22.965
	3.387.137	3.708.389	3.303.389

Baten van loterijorganisaties

Nationale Postcode Loterij	187.500	187.500	187.500
	187.500	187.500	187.500

Financiële baten

Rentebaten	28.450	2.000	15.515
	28.450	2.000	15.515

Directe projectlasten:

Overige projecten directe projectkosten	861.540	1.000.000	902.406
Landschapsbeheer Nederland	32.000	-	32.187
Basistaken directe projectkosten	467.537	600.000	449.465
	1.361.077	1.600.000	1.384.058

Dekkingsbijdrage projecten:

	2.242.010	2.297.889	2.122.346
--	------------------	------------------	------------------

De dekkingsbijdrage projecten is het saldo van de projectbaten (subsidies en bijdrages projecten) en de directe projectlasten.

De omvang van de projectbaten en directe projectlasten kunnen sterk fluctueren door met name uitbesteed werk aan derden.

De dekkingsbijdrage projecten kan dan ook gezien worden als de netto projectopbrengst waaruit de personele inzet van de stichting, inclusief bijkomende lasten, gefinancierd moet worden. Met de aansluiting tussen de categorale exploitatierekening en de functionele resultatenoverzichten basistaken en overige projecten kan de financiering van de personele inzet van de stichting zichtbaar worden gemaakt:

De financiële beten vallen hoger uit dan begroot, bij het maken van de begroting was er vanuitgegaan dat er weinig rente opbrengsten zouden zijn. Echter in 2025 werd er weer rente uitbetaald. Door de hoogte van de liquide middelen werd dit toch nog een noemenswaardig bedrag.

De gerealiseerd opbrengsten zijn als volgt opgebouwd:

	Realisatie 01-01-25 t/m 31-12-2025	Begroting 01-01-25 t/m 31-12-2025	Realisatie 01-01-24 t/m 31-12-2024
Toegezegde bijdragen Basistaken	1.697.173		1.653.893
Toegezegd bijdragen Overige Projecten	3.281.988		3.355.395
Totaal toezeggingen boekjaar	4.979.161		5.009.288
Doorgeschoven naar volgend boekjaar	-1.442.034		-1.574.243
Totaal gerealiseerde opbrengsten	3.537.127		3.434.045

Het verschil met de totale subsidies en bijdragen projecten betreft de overige gerealiseerde opbrengsten van € 5.159

In combinatie met een deel van de ontvangen bijdrage Postcode Loterij van € 32.000 welke gebruikt wordt ter financiering van een deel van de jaarlijkse contributie van LandschappenNL

Lasten

In kostprijs te dekken lasten:

	Realisatie 1-1-2025 t/m 31-12-2025	Begroting 1-1-2025 t/m 31-12-2025	Realisatie 1-1-2024 t/m 31-12-2024
	€	€	€
Lasten			
Personeel	1.856.480	1.854.889	1.758.624
Organisatie	400.032	408.000	339.154
Kapitaallasten	32.286	35.000	15.224
	<u>2.288.798</u>	<u>2.297.889</u>	<u>2.113.002</u>

Personele inzet tegen kostprijzen:	Basistaken	1.229.639	1.326.296	1.204.427
	Overige projecten	889.379	969.593	780.851
	Totaal	<u>2.119.018</u>	<u>2.295.889</u>	<u>1.985.278</u>
In kostprijs te dekken lasten		2.288.798	2.297.889	2.113.002
Dekkingoverschot		-169.780	-2.000,00	-127.724
Resultaat projecten		89.385	-	98.588
Diverse baten en lasten		5.159	-	22.965
Resultaat boekjaar		<u>-75.238</u>	<u>-2.000,00</u>	<u>-6.171</u>
Gerealiseerde ureninzet personeel op projecten		23.137	25.039	22.965
gemiddeld tarief per uur		91,59	91,69	86,45

LASTEN

Personeel :

	Realisatie 1-1-2025 t/m 31-12-2025	Begroting 1-1-2025 t/m 31-12-2025	Realisatie 1-1-2024 t/m 31-12-2024
	€	€	€
Brutosalarislasten	1.346.793	1.299.921	1.277.374
Werkgeverslasten	559.124	519.968	542.899
Mutatie vakantiegeldreservering en ADV- en vakantierechten	14.364	-	-44.694
Ontvangen ziektegeld	-119.122	-	-65.234
Overige personeelskosten	42.757	35.000	48.279
Wervingskosten directeur	12.564	-	-
Subtotaal	<u>1.856.480</u>	<u>1.854.889</u>	<u>1.758.624</u>

Er zijn € 1.591,- meer aan personeelskosten gemaakt dan begroot. De brutosalariskosten waren hoger dan begroot. Dit komt oa. door een hogere personeelsbezetting. De werkgevers lasten zijn ook hoger dan begroot oa. door de reeds genoemde hogere personeelsbezetting en iets hogere tarieven. Het aantal verlof uren is ook licht gestegen. Het ziekteverzuim was fors hoger dan begroot waardoor er veel meer ziektegeld is ontvangen. De overige personeelskosten zijn hoger dan begroot. Dit komt oa. door de kosten ivm directeur wisseling en kosten ivm arboverplichtingen.

Het gemiddeld aantal fte's in dienst van de stichting bedroeg 23,0 22,0 22,5

Voor de salariskosten directie inclusief pensioenlasten wordt verwezen naar de WNT verantwoording welke hierna is opgenomen (vanaf pagina 15)

De leden van de Raad van Toezicht hebben geen bezoldiging genoten en tevens zijn aan de leden geen leningen, garanties of voorschotten verstrekt.

Afschrijvingslasten van vaste activa

Afschrijving meubilair en inventaris	32.286	35.000	30.739
	<u>32.286</u>	<u>35.000</u>	<u>30.739</u>

Door investeringen in de vaste activa vallen de afschrijvingslasten hoger uit dan voorgaand jaar.

Organisatie :

	Realisatie 1-1-2025 t/m 31-12-2025	Begroting 1-1-2025 t/m 31-12-2025	Realisatie 1-1-2024 t/m 31-12-2024
	€	€	€
Huisvestingslasten			
Huur kantoor	35.637	37.500	34.562
Energie en water	7.775	8.000	7.500
Overige huisvestingslasten	19.792	24.000	17.455
	<u>63.204</u>	<u>69.500</u>	<u>59.517</u>

Bureaulasten

Telefoon	17.391	16.000	13.799
Kantoorartikelen, kopieerkosten en drukwerk	11.590	15.000	11.620
Dienstreizen personeel	110.490	140.000	105.743
Automatisering	71.222	60.000	51.730
	<u>210.693</u>	<u>231.000</u>	<u>182.892</u>

Algemene lasten

Verzekeringen en belastingen	11.339	12.000	10.277
Accountantskosten	34.410	22.500	26.526
Adviseurs/vervangingskosten	24.619	20.000	4.114
Bijdrage Landschapsbeheer Nederland	26.364	28.000	28.000
Overige	29.403	25.000	27.829
	<u>126.135</u>	<u>107.500</u>	<u>96.746</u>

Totaal organisatielasten

<u>400.032</u>	<u>408.000</u>	<u>339.154</u>
----------------	----------------	----------------

De totale organisatie lasten zijn lager dan begroot. Er zijn echter verschillen per onderdeel. De algemene kosten zijn hoger dan begroot. De accountants kosten zijn fors hoger dan begroot. De adviseurs kosten zijn ook iets hoger dan begroot. Dit heeft voornamelijk te maken met de directie wisseling. De bureau lasten zijn lager dan begroot. Er zijn minder dienstreizen gemaakt dan begroot. De automatiseringskosten zijn ook hoger dan begroot. De implementatie van de nieuwe server kost meer uren dan begroot. Het up to date houden van Microsoft programma's kost ook steeds meer uren. De huisvestingslasten zijn lager dan begroot. Met name de overige huisvestingslasten.

WNT-verantwoording 2025 Stichting Landschapsbeheer Drente

De WNT is van toepassing op Stichting Landschapsbeheer Drenthe. Het voor Stichting Landschapsbeheer Drenthe toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2025 € 246.000.

Bezoldiging topfunctionarissen

Gegevens 2025 bedragen x € 1		N. vom Bruch	S. Pronk	J.R. Zoetendal
Functiegegevens		directeur/bestuurder	waarnemend directeur	directeur/bestuurder
Aanvang en einde functievervulling in 2025		01-01-2025 t/m 31-03-2025	20-03-2025 t/m 30-09-2025	01-10-2025 t/m 31-12-2025
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)		1,000	0,865	1,000
Dienstbetrekking?		ja	ja	ja
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen		€ 32.268	€ 34.932	€ 26.642
Beloningen betaalbaar op termijn		€ 3.814	€ 5.082	€ 3.911
Subtotaal		€ 36.082	€ 40.014	€ 30.553
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		€ 60.657	€ 113.086	€ 62.005
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag		N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging		€ 36.082	€ 40.014	€ 30.553
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan		N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling		N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Gegevens 2024 bedragen x € 1		N. vom Bruch
Functiegegevens		directeur/bestuurder
Aanvang en einde functievervulling in 2024		01-03-2024 t/m 31-12-2024
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)		1,000
Dienstbetrekking?		ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen		€ 79.740
Beloningen betaalbaar op termijn		€ 12.665
Subtotaal		€ 92.405
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		€ 195.337
Bezoldiging		€ 92.405

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen

Gegevens 2025 bedragen x € 1		N. vom Bruch
Functiegegevens		directeur/bestuurder
Functie(s) bij beëindiging dienstverband		directeur/bestuurder
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)		1,000
Jaar waarin dienstverband is beëindigd		2025
Uitkering wegens beëindiging van het dienstverband		
Overeengekomen uitkeringen wegens beëindiging dienstverband		€ 16.457
Individueel toepasselijk maximum		€ 75.000
Totaal uitkeringen wegens beëindiging dienstverband		€ 16.457
Waarvan betaald in 2025		€ 16.457
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag		N.v.t.
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan		N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling		N.v.t.

Topfunctionaris met een totale bezoldiging van meer dan € 2.100

Gegevens 2025		S. Pronk
bedragen x € 1		
Bezoldiging voor de werkzaamheden als topfunctionaris bij Landschapsbeheer Drenthe	€	40.014
Bezoldiging voor andere werkzaamheden dan die als topfunctionaris bij Landschapsbeheer Drenthe	€	21.636
Bezoldiging voor de werkzaamheden bij gelieerde rechtspersonen van Landschapsbeheer Drenthe		N.v.t.
-/- Dubbeltellingen door doorbelastingen		N.v.t.
Subtotaal	€	61.649
Het voor de WNT-instelling geldende bezoldigingsmaximum dan wel een voor de individuele topfunctionaris toegestane hogere bezoldiging	€	113.086
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag		N.v.t.
Totale bezoldiging	€	60.404
Het bedrag van de overschrijding en reden waarom de overschrijding al dan niet is toegeestaan		N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling		N.v.t.

Topfunctionarissen met een bezoldiging van € 2.100 of minder

NAAM TOPFUNCTIONARIS	Functie 2025	Functie 2024
F. Hoving	Voorzitter Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
M. van der Pauw	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
C. Kool	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
C. Wiersma	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
P.M. Broekema	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
C. Meijles (t/m maart 2025)	-	Lid Raad van Toezicht
K. Smit (t/m maart 2025)	-	Voorzitter Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bij Stichting Landschapsbeheer Drenthe betreffen onbezoldigde functies.

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2025 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Naam: J.R. Zoetendal
 Functie: Directeur
 Plaats: Assen

Naam: F. Hoving
 Functie: Voorzitter Raad van Toezicht
 Plaats: Assen

Handtekening:

Handtekening:

Naam: C. Kool
 Functie: Lid Raad van Toezicht
 Plaats: Assen

Naam: M. van der Pauw
 Functie: Lid Raad van Toezicht
 Plaats: Assen

Handtekening:

Handtekening:

Naam: C. Wiersma
 Functie: Lid Raad van Toezicht
 Plaats: Assen

Naam: P.M. Broekema
 Functie: Lid Raad van Toezicht
 Plaats: Assen

Handtekening:

Handtekening:

OVERIGE GEGEVENS

RESULTAATBESTEMMING

Vooruitlopend op de besluitvorming door het Bestuur is het resultaat over 2025 als volgt in de jaarrekening 2025 verwerkt:

Bestemming saldo 2025

Mutatie continuïteits reserve	-46.788
-------------------------------	---------

	<u><u>-46.788</u></u>
--	-----------------------

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Landschapsbeheer Drenthe

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2025

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2025 van Stichting Landschapsbeheer Drenthe te Assen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening op de pagina's 47 tot en met 63 een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Landschapsbeheer Drenthe per 31 december 2025 en van het resultaat over 2025 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven en in overeenstemming met de bepalingen bij en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2025;
2. de staat van baten en lasten over 2025; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en de Regeling Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2025 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Landschapsbeheer Drenthe zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2025 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, die bestaat uit:

- Bestuursverslag (pagina 2 tot en met 46); en
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat en alle informatie bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, in overeenstemming met RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de Regeling Controleprotocol WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en

- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Assen, 27 mei 2026

Moore MKW Audit B.V.

E.J. ter Wijlen MSc RA

BIJLAGEN

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2025 OPGESTELD CONFORM DE FUNCTIONELE INDELING

Jaarrekening 2025

		Basistaken	Jaarplannen	Cultuurhistorie	Soorten OV	Totaal	Adm Beheer	Totaal
Personeelslasten	1.547.646	437.373	460.705	473.305	176.262	1.547.646	309.217	1.856.863
Huisvestingslasten	52.680	14.888	15.682	16.111	6.000	52.680	10.525	63.205
Bureaulasten	175.628	49.633	52.281	53.711	20.002	175.628	35.090	210.718
Algemene lasten	109072	30824	32.469	33.357	12.422	109.072	21.792	130.865
Kapitaallasten	3.261	922	971	997	371	3.261	652	3.913
	1.888.286 0	533.640 0	562.107 0	577.481 0	215.058 0	1.888.286 0	377.277	2.265.563

Begroting 2025

		Basistaken	Jaarplannen	Cultuurhistorie	Soorten OV	Totaal	Adm Beheer	Totaal
Personeelslasten	1.659.504	463.179	424.486	517235	254604	1.659.504	195.385	1.854.889
Huisvestingslasten	59.912	16.722	15.325	18673	9192	59.912	9.588	69.500
Bureaulasten	215.957	60.275	55.240	67310	33133	215.957	15.043	231.000
Algemene lasten	96.712	26.993	24.738	30143	14838	96.712	10.788	107.500
Kapitaallasten	28.973	8.087	7.411	9030	4445	28.973	4.027	33.000
	2.061.059	575.255	527.200	642.392	316.211	2.061.059	234.830	2.295.889

Jaarrekening 2024

		Basistaken	Jaarplannen	Cultuurhistorie	Soorten OV	Totaal	Adm Beheer	Totaal
Personeelslasten	1.500.229	416.441	493716,709	418.698	171.374	1.500.229	258.451	1.758.679
Huisvestingslasten	50.774	14.094	16709,51799	14.171	5.800	50.774	8.747	59.521
Bureaulasten	155.971	43.295	51329,21683	43.530	17.817	155.971	26.870	182.841
Algemene lasten	82.481	22.895	27143,99806	23.020	9.422	82.481	14.209	96.690
Kapitaallasten	13.026	3.616	4286,75578	3.635	1.488	13.026	2.244	15.270
	1.802.481	500.341	593.186	503.053	205.901 0	1.802.481	310.521	2.113.002

Resultaatoverzicht BT

Basistaken 2025 realisatie	KOSTEN			FINANCIERING						
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten	RVO SNN	Derden	NPL	Totaal baten	Saldo
Uitvoerbeheer										
Bomenwacht	86.174	111.589	197.763	20.000	122.971		49.792	5.000	197.763	-0
GroenAdvies	6.316		6.316	6.315					6.315	-1
Boerenlandvogels	41.720	14.541	56.262	56.512			-250		56.262	0
Soortenbeheer	41.083	6.753	47.836	42.845	2.756		2.235		47.836	0
Bescherming Knoflookpad	13.532	7.383	20.915	20.915					20.915	0
Communicatie jaarplannen	3.645	519	4.164	4.164					4.164	0
Communicatie en educatie	13.460	11.040	24.500	24.500					24.500	-0
Extern netwerk	67.610	2.719	70.328	70.328					70.328	-0
Geovisia	27.695	19.275	46.970	46.970					46.970	-0
Project en methodiekontwikkeling	31.098		31.098	31.098					31.098	0
Visie Landschap en Cultuurlandschap	0		0						0	0
Teamoverleg Projecten	30.589		30.589	30.588					30.588	-1
Teamoverleg Streekbeheer	19.001		19.001	19.000					19.000	-1
Vrijwilligerswerk Algemeen	24.226	1.824	26.050	26.675	-625				26.050	-0
Team Scholen	42.178	238	42.416				42.415		42.415	-1
Algemeen cursussen vrijwilligerswerk	45.469	8.041	53.509	49.152			4.358		53.510	0
Vrijwilligers evenementen	15.490	4.490	19.980	19.980					19.980	0
Gereedschapsbeheer uitleen	33.901	27.297	61.198	41.458			19.740		61.198	0
Kerndata	24.370	765	25.135	25.135					25.135	-0
Arbo	0		0						0	0
Inspiratie	4.208		4.208	4.208					4.208	1
Natuurwerkdag	30.695	3.407	34.102	19.019			12.083	3.000	34.102	0
Zaagcursus	-3.611	27.291	23.680				23.680		23.680	0
Jaarplan Aa en Hunze	44.041	28.049	72.090	32.181	37.521			2.388	72.090	-0
Jaarplan Assen	62.195	37.416	99.610	41.387	54.867			3.356	99.610	0
Jaarplan Borger-Odoorn	30.396	32.535	62.931	29.393	30.930		514	2.094	62.931	-0
Jaarplan Coevorden	43.037	20.113	63.149	22.387	38.907		500	1.356	63.149	0
Jaarplan Emmen	38.015	38.932	76.946	36.014	38.141			2.791	76.946	-0
Jaarplan Hoogeveen	41.065	19.067	60.131	27.008	29.340		1.940	1.844	60.132	0
Jaarplan Meppel	71.994	42.438	114.432	50.691	55.184		5.124	3.434	114.432	0
Jaarplan Midden Drenthe	61.912	13.617	75.529	35.430	36.950		419	2.730	75.529	0
Jaarplan Noordenveld	38.049	25.061	63.110	28.502	31.182		1.425	2.001	63.110	0
Jaarplan Tynaarlo	37.915	18.644	56.559	23.546	30.103		1.432	1.478	56.559	-0
Jaarplan Westerveld	76.560	41.598	118.158	55.254	58.775			4.129	118.158	0
Jaarplan De Wolden	85.614	33.232	118.845	54.889	59.249		618	4.090	118.846	0
			0						0	0
			0						0	0
Totalen	1.229.637	597.871	1.827.508	995.544	626.250	0	166.023	39.691	1.827.507	2
1.229.637			8.563							
			986.981							
Basistaken	598.846	247.171	846.016	558.862	125.102	0	154.052	8.000	846.016	-0
Jaarplannen	630.791	350.700	981.491	436.682	501.149	0	11.971	31.691	981.492	1
	1.229.637	597.871	1.827.508	995.544	626.250	0	166.023	39.691	1.827.508	1

Resultaatoverzicht BT

Basistaken 2025 begroting

	KOSTEN			FINANCIERING						Saldo
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten	RVO SNN	Derden	NPL	Totaal baten	
Bomenwacht	134.537	147.570	282.107	33.000	120.000		74.000	10.000	237.000	-45.107
GroenAdvies	6.245		6.245	6.315					6.315	70
Boerenlandvogels	45.270	11.000	56.270	56.359					56.359	89
Soortenbeheer	35.710	2.950	38.660	42.195					42.195	3.535
Bescherming Knoflookpad	9.075	4.970	14.045	14.245					14.245	200
Communicatie jaarplannen	0		0						0	0
Communicatie en educatie	13.700	10.800	24.500	24.500					24.500	0
Extern netwerk	70.130	0	70.130	70.328					70.328	198
Geovisia	27.410	19.500	46.910	46.970					46.970	60
Project en methodiekontwikkeling	24.730	5.750	30.480	31.098					31.098	618
Visie Landschap en Cultuurlandschap	8.620		8.620					8.620	8.620	0
Teamoverleg Projecten	30.575		30.575	30.588					30.588	13
Teamoverleg Streekbeheer	18.935		18.935	19.000					19.000	65
Vrijwilligerswerk Algemeen	24.490	1.045	25.535	25.585					25.585	50
Team Scholen	40.505		40.505				40.545		40.545	40
Algemeen cursussen vrijwilligerswerk	41.305	11.827	53.132	49.152	4.275				53.427	295
Vrijwilligers evenementen	15.910	4.050	19.960	19.980					19.980	20
Gereedschapsbeheer uitleen	31.740	29.558	61.298	41.458	9.240	10.000	600		61.298	0
Kerndata	21.640	3.000	24.640	25.135					25.135	495
Natuurwerkdag	28.080	8.000	36.080	19.019	9.000		9.000		37.019	939
Zaagcursus	9.035	18.000	27.035			23.000	4.500		27.500	465
Jaarplan Aa en Hunze	47.465	20.170	67.635	32.181	32.181			3.388	67.750	115
Jaarplan Assen	53.270	36.960	90.230	41.387	44.507			4.356	90.250	20
Jaarplan Borger-Odoorn	36.985	26.800	63.785	29.393	29.393			3.094	61.880	-1.905
Jaarplan Coevorden	43.900	17.040	60.940	22.387	36.267			2.356	61.010	70
Jaarplan Emmen	43.725	31.980	75.705	36.014	36.014			3.791	75.819	114
Jaarplan Hoogeveen	43.475	13.310	56.785	27.008	27.008			2.844	56.860	75
Jaarplan Meppel	72.725	33.964	106.689	50.691	50.691			4.434	105.816	-873
Jaarplan Midden Drenthe	60.135	14.460	74.595	35.430	35.430			3.730	74.590	-5
Jaarplan Noordenveld	35.715	24.333	60.048	28.502	28.502			3.001	60.005	-43
Jaarplan Tynaarlo	36.590	14.410	51.000	23.546	23.546		1.432	2.478	51.002	2
Jaarplan Westerveld	88.155	28.160	116.315	55.254	55.254			5.817	116.325	10
Jaarplan De Wolden	94.060	26.350	120.410	54.889	54.889			5.778	115.556	-4.854
Totaal	1.293.842	565.957	1.859.799	991.609	596.197	33.000	130.077	63.687	1.814.570	-45.229
Basistaken	218.805	68.920	287.725	133.689	133.689	0	1.432	14.073	282.883	-4.842
Jaarplannen	1.075.037	497.037	1.572.074	857.920	462.508	33.000	128.645	49.614	1.531.687	-40.387
Totaal	1.293.842	565.957	1.859.799	991.609	596.197	33.000	130.077	63.687	1.814.570	-45.229
Totaal	3.636.989	1.520.580	5.157.569	2.798.213	1.668.591		316.231	181.061	5.063.096	-94.473

Toelichting op de Basistaken

Begrotingen Basis Taken.

De Provincie Drenthe en Landschapsbeheer Drenthe hebben op hoofdlijnen afgesproken hoe het door de Provincie Drenthe beschikte geld verdeeld wordt. De project begrotingen zijn door verschillende medewerkers opgesteld. Deze begrotingen met de bij behorende saldo's zijn goedgekeurd door het ST. Aangezien het totaal van de begrotingen binnen de afspraken die met de Provincie Drenthe zijn gemaakt vallen levert dit geen probleem op.

Gerealiseerde resultaten Basis Taken.

Het uitgangspunt bij de Basis Taken is dat er geen positief saldo over het totaal van de projecten mag zijn. Vandaar dat de saldo's over de projecten nul of negatief is.

	KOSTEN			FINANCIERING					36.026	Totaal baten	Saldo
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten	RVO SNN	Derden	NPL			
Overige projecten 2025 realisatie											
Cultuurhistorie en landschap											
Kleine Bomenproject	19.423	57.287	76.710		11.964		1.499			1.499	1.499
Poelenwacht	1.113		1.113				67.202		-2.456	76.710	0
Parels van Assen	2.525	2.280	4.805		10.976		16.560		-15.448	1.113	0
EPR	390		390				6.432		-12.603	4.805	0
Inboet	1.540	1.961	3.501							0	-390
Mensige uitvoer	2.313	19.092	21.404		33.571		2.160	5.000	-3.659	3.501	0
MAC	10.668		10.668						-12.167	21.404	0
Doorontwikkeling Streekbeheer	29.536	22.664	52.200		116.945		685	15.000	-70.430	15.000	4.333
Weldadigheid	2.700	12.197	14.897				32.034		-17.137	52.200	0
Waalborg	1.990	1.050	3.040				14.359		-11.319	14.897	0
Woonborg	800		800					900		3.040	0
Aardkundige waarden advies	8.685		8.685	7.187				2.000		900	100
Brinken Bokashi	9.838	9.488	19.325		7.667			7.000	4.658	9.187	502
Millenniumbos		2.106	2.106				2.000			19.325	0
Cursus aardkundige waarden	0		0							2.000	-106
POP3 2022-2024	2.745	965	3.710			1.150		12.000		0	0
POP3 2022-2024	191	7.476	7.667							13.150	9.440
BBND Broekstreek	12.551	104.634	117.185	401.463					-284.278	0	-7.667
BBND Roden Leekstermeer	7.553	12.769	20.322	20.304						117.185	0
BBND Norgeresdorpenlandschap	10.295	29.898	40.193	40.044			154			20.304	-18
BBND Ees Weerdinge	49.501	122.770	172.271	189.133						40.199	6
POP3 Natuurbedrijfsplanne4			0				515			172.271	0
Leger des Heils	150		150				6.297			515	515
BBND Monitoring	7.295	3.434	10.729	26.161					-6.147	150	0
Determinatie perenbomen Dokter Larjweg	5.420		5.420				5.360		-15.432	10.729	0
Autochtoon beplantingsmateriaal	9837,5	1.265	11.103	5.000			17.979	2.000	-13.877	5.360	-60
Herstel Joodse Begraafplaats Veenhuizen	2.054	-2.961	-907				1.901		-2.808	11.103	0
Kleine Landschapselementen duurzaamboer	13.370	663	14.033	23.277			29.086		-38.329	-907	0
Snoeiadvies Asen	200		200		10.674				-10.474	14.034	0
Landschap -en boerenervenproject Yde	13.859	4.284	18.143	38.000	18.875				-38.732	200	0
Landschap -en boerenervenproject Midlaren	9.160	7.002	16.162	12.000	12.055		2.713		-10.606	18.143	0
Versterking verbondenheid Drents-Friese gre	2.145		2.145	54.217					-52.072	16.162	0
Tweede Drone			0				13.869			2.145	0
Versterken bewonersbetrokkenheid	17.760	259	18.019	18.039	250				-13.869	0	0
Krachtig en prachtig Broekstreek	14.038	4.754	18.791	34.663					-15.872	18.289	270
Voedselbossen Westerveld	2.075		2.075		11.606				-9.531	18.791	0
										2.075	0

Resultaatoverzicht OP

Detachering aardkundige waarden	16.600	58	16.658	19.418						19.418	2.760
Groene Bondgenoten	4.711		4.711				6.698		-1.987	4.711	0
Bodem basiscursus 2024-2025			0	4.398						4.398	4.398
Inventarisatie houtwallen en singels Assen	220		220		2.945					2.945	2.725
Inventarisatie houtwallen en singels Meppel	703		703							0	-703
Ondersteuning bewonersnetwerk Drentse Aa	7.235	957	8.192	9.975					-1.783	8.192	0
BKN Veenkoloniën	32.281	105	32.386			63.229			-30.843	32.386	0
Monitoring landschapskwaliteit Wolden	2.658		2.658							18.271	15.614
Monitoring landschapskwaliteit Hoogeveen	2.590		2.590							22.189	19.599
Monitoringshandboek BKN	2.530		2.530	-1.529				4.500		2.971	441
Samenwerking AND kwaliteit landschapselen	34.795	291	35.086						-1.326	35.086	0
Samenwerking AND kwaliteit landschapselen	2.395		2.395	52.900					-50.505	2.395	0
Noordergraf cursussen 2024-2025	1.805		1.805		960			900		1.805	0
Landschapskwaliteit Gemeente Westerveld	1.070		1.070		1.806					1.806	736
Campagne Natuurlijk Drente		230	230	3.690						3.690	3.460
Gebiedsvisie Boermarkte Zwiggelte	6.150		6.150						7.646	6.150	0
Groeningen	9.460		9.460					10.000	-2.329	1.789	0
Bewonersbetrokkenheid		4.452	4.452	12.093					-7.641	4.452	0
Windunie Weijerswold	3.008		3.008							3.990	983
Boerderij voor de Toekomst	493		493	2.979					450	3.429	2.937
Optimaliseren Waterspeelplaats Deurze	3.864	4.851	8.715	14.810	17.493					8.715	0
Monitoring landschapselementen Drenthe	11.048		11.048	27.878						11.048	0
Ontwikkeling bord biodiversiteit Westerveld	1.343	29	1.371						1.624	1.624	253
BKN De Tip 2025	8.623		8.623	13.705						13.705	5.083
Van Heutzpark Coevorden	1.788		1.788						1.788	1.788	0
Oude begraafplaats Coevorden	1.203		1.203							1.203	0
Optimalisatie Gasselterheide	2.535	3.964	6.499		10.370				-3.871	6.499	0
Tjaskermolens	15.845	115	15.960	13.812				2.500		16.312	352
Werkbudget Samen aan de slag in het NP Drentsche Aa	5.528		5.528	10.000					-4.472	5.528	0
De nieuwe Rentmeester	11.948	4.709	16.656						-2.747	16.657	0
Bodem basiscursus 2024-2025	8.426		8.426	4.788	1.000					9.333	907
Impuls bewonersbetrokkenheid landschap NF	51.169	1.877	53.045	66.700					-13.655	53.045	0
Samen aan de slag in het NP Drentse Aa	5.771	37.394	43.165	87.456					-44.291	43.165	0
Uitvoering Monitoring Veenkoloniën	14.783		14.783	563	21.520					15.346	0
Agroforestry	7.861	115	7.976							7.976	0
Onderhoud archeologische rijksmonumenten	7.615	6.018	13.633						-12.643	13.633	0
BKN Weeldenis	3.250		3.250	28.896						3.250	0
BKN Westerbergen	1.385		1.385							1.385	0
Landschap in verbinding 2025-26	16.080	37.049	53.129			195.233			-144.572	53.129	0
Pingo fase 2	24.238		24.238	25.519						25.519	1.282
Toekomst bestendige Bomenwacht	12.700		12.700	13.000						13.000	300
Gesprekken Provincie en Gemeenten	3.300		3.300	2.970						2.970	-330
Landschap en boerenervenproject Drouwen	5.154	134	5.287	34.750	25.000				-54.463	5.287	0
Werving en begeleiding erfbezoeken Drenthe	19.465	14.772	34.237	65.825					-41.588	34.237	0
Aanleg landschapselementen Havelterberg	2.625		2.625							2.625	0
TLDG	1.375		1.375	5.453						1.375	0
Beheer boomhoogte vliegveld Eelde	1.318		1.318		1.784					1.784	467
Toegangspoort Holtingerveld	1.415	915	2.330		11.046				-8.716	2.330	0
Vergroening indus Gasselternijveen	400		400							400	0
Lanen KVV	1.100		1.100							1.100	0
Soortenbeheer	648.043	549.461	1.197.504	1.424.362	347.447	259.613	312.254	82.809	-1.160.797	1.265.689	68.185
									36.707	2.300.597	1.197.504

Overige projecten 2025 begroting

Cultuurhistorie en landschap

	KOSTEN			FINANCIERING						Totaal baten
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten	RVO SNN	Derden			
Kleine Bomenproject	12.035	48.750	60.785		13.000		50.000			63.000
Poelenwacht	4.480		4.480				8.000			8.000
Parels van Assen	3.070	4.300	7.370		3.050		4.500			7.550
Inboet	1.440	3.500	4.940					5.000		5.000
Mensige uitvoer	2.445	5.000	7.445		8.000					8.000
MAC	14.820	150	14.970					15.000		15.000
Doorontwikkeling Streekbeheer	23.800	52.150	75.950		75.945					75.945
Weledigheid	5.000	13.700	18.700				19.000	15.655		34.655
Waalborg	2.755	3.100	5.855				5.855			5.855
Aardkundige waarden advies	10.000		10.000	10.000						10.000
Brinken Bokashi	23.700	16.950	40.650	5.000	29.000		5.500	5.000		44.500
POP3 2022-2024			0							0
POP3 2022-2024			0							0
BBND Broekstreek	23.200	100.000	123.200	123.200						123.200
BBND Roden Leekstermeer	13.425	16.500	29.925							30.000
BBND Norgersdorpenlandschap	4.130	20.800	24.930							25.000
BBND Ees Weerdinge	19.720	111.000	130.720	131.000						131.000
POP3 Natuurbedrijfsplanne4			0							0
Leger des Heils	2.090	1.000	3.090				3.200			3.200
BBND Monitoring	11.650	8.350	20.000	20.000						20.000
Autochtoon beplantingsmateriaal	6.740	10.000	16.740	5.000			17.979			22.979
Nachtkralen MvW			0				-1.057			-1.057
Herstel Joodse Begraafplaats Veenhuizen			0							0
Kleine Landschapselementen duurzaamboeren	34.090	130.000	164.090	82.500			82.000			164.500
Landschap -en boerenervenproject Yde			0							0
Landschap -en boerenervenproject Midlaren	5.800	4.500	10.300	5.000	5.000					10.000
Groene traineeships Holtingerveld 2024			0	10.000						10.000
Versterking verbondenheid Drents-Friese grensstreek			0							0
Versterking bewonersbetrokkenheid DFG 2024	16.340		16.340	18.039						18.039
Bedrijventerreinen NMFD			0				9.120			9.120
Krachtig en prachtig Broekstreek	5.900	5.000	10.900	11.000						11.000
Voedselbossen Westerveld	4.995		4.995		5.000					5.000
Detachering aardkundige waarden	15.150	759	15.909	15.180						15.180
Groene Bondgenoten	5.290		5.290				6.698			6.698
Bodem basis cursus 2024	7.000		7.000	7.000						7.000
Ondersteuning bewonersnetwerk Drentsche / BKN/Veenkolonien	8.483	1.500	9.983				9.975			9.975
BKN/Veenkolonien	47.450	2.500	49.950	50.000						50.000
Monitoring landschapskwaliteit Hoogeveen	6.210		6.210		18.721					18.721
Monitoring landschapskwaliteit De Wolden	7.380		7.380		22.198					22.198
Monitoringshandboek BKN	1.100		1.100				1.100			1.100
Samenwerking AND Kwaliteit Landschapsele	30.285	1.100	31.385				25.000			25.000
Samenwerking AND Kwaliteit Landschapselementen			0							0
Noordergraf cursussen 2024-25	21.920	13.600	35.520	35.000			5.500			40.500
Landschapskwaliteit Gem Westerveld	1.785		1.785		1.806					1.806
Gebiedsvisie Boermarkte Zwiggelte	6.100		6.100							0
Groeningen	6.415		6.415				6.962			6.962
Uitvoermiddelen versterken bewonersbetrokkenheid DFG		12.093	12.093	12.093						12.093
Boerderij van de Toekomst			0							0
Optimaliseren Waterspeelplaats Deurze	1.050	2.000	3.050	3.050						3.050
Monitoring landschapselementen Drenthe			0							0
Ontwikkeling bord biodiversiteit Westerveld	1.275		1.275		1.346					1.346
BKN de TIP	8.000	2.000	10.000	10.000						10.000
Van Heutzpark Coevorden			0							0
Oude begraafplaats Coevorden			0							0
Optimalistie Gasselternveld	3.890	7.000	10.890		11.000					11.000
Tjaskermolens	12.320		12.320	14.404						14.404
Werkbudget Samen aan de slag in het NP Drentsche Aa			0							0
De Nieuwe Rentmeester			0							0
Bodem basis cursus 2025	4.550	228	4.778	4.560						4.560
Impuls bewonersbetrokkenheid landschap NF	63.825		26.280	67.763						67.763
Samen aan de slag in het NP Drentse Aa	11.655	14.625	26.280	26.437						26.437
Uitvoering Monitoring Veenkolonien	18.240	3.760	22.000	21.519						21.519
Agroforestry	5.530		5.530	7.200						7.200
Onderhoud archeologische rijksmonumenten	7.733	9.160	16.893	26.276						26.276
BKN Weeldenis	2.478		2.478	28.896						28.896
BKN Westerbergen	1.530		1.530					1.385		1.385
Landschap in verbinding 2025-26	9.780	163.392	173.172			195.233				195.233
Pingo fase 2	22.795	1.224	24.019	24.019						24.019
Toekomstbestendig Bomenwacht	12.925		12.925	13.000						13.000
Gesprekken Provincie en Gemeenten	3.190		3.190	3.190						3.190
Landschap en boerenervenproject Drouwen	4.940	43.566	48.506	34.750	25.000		15.000			74.750
Werving en begeleiding erfbezoekers Drenthe	15.625	20.000	35.625	66.075						66.075
TIGD	3.375	2.050	5.425	5.425						5.425
Toegangspoort Holtingerveld 2025-2026	2.500	500	3.000		3.000					3.000
			0							0
			0							0
			0							0
Subtotaal	633.398	855.807	1.451.660	951.576	222.066	195.233	274.332	42.040	0	1.685.248

Soortenbeheer									
Inventarisatie WMD 2021			0						0
Gebiedsmakelaar	52.070	182.500	234.570	217.000	17.600				234.600
Wilde Bijenlinie	4.800	700	5.500			5.500			5.500
Bijes 2021	19.840	9.000	28.840	31.140					31.140
Plan Boom	6.180	24.800	30.980			31.000			31.000
Heidebeheer Maatschappij van Weidagheid			0						0
Monitoring uitvoeringsplan boerenlandvogels			0						0
Versneld natuurherstel MVW	3.800	5.000	8.800			8.800			8.800
POP3 Kansrijke weidevogelgebieden			0						0
Berm Scouts 2023	18.910	2.242	21.152	18.244	6.630				24.874
Boscompensatie Prorail	2.570	8.750	11.320			11.377			11.377
Bescherming opgroeiende wulpenkuijken			0						0
Kwaliteitsimpuls kleine natuurterreinen 2023	5.920	6.000	11.920	17.000					17.000
Zandwegen fase 1 2023-24	15.600		15.600						0
Steenulen Aa en Hunze	6.715		6.715		12.760				12.760
Drentse Poasbloem 2024	6.535		6.535	5.541					5.541
Heide en Veenvlinders 2024-25	1.630	1.750	3.380	783					783
Gebied scans Boerenlandvogels			0						0
Nestkasten werkschuur	3.380		3.380			5.000			5.000
Flex Extra			0						0
Wijs met de Patrijs	20.985	12.500	33.485	23.000	10.000	500			33.500
Stinzenflora Gem Tynaarlo			0						0
Poelensnoer Knoflookpad fase 2	2.975	4.850	7.825	8.032					8.032
Onderzoek jeneverbesstruwelen 2024-25	14.975	2.500	17.475	18.235					18.235
Bestrijding Watercrassula Valthe	3.735	10.750	14.485	14.532					14.532
Drentse Poasbloem	17.700	3.000	20.700	21.893					21.893
Heide en Veenvlinders 2025	21.810	6.500	28.310	29.742					29.742
Knollathyrus 2025	12.580	4.304	16.884	16.884					16.884
Ijsbaanachtig water Weerdinge HDL	12.325	2.000	14.325	14.395					14.395
Boerenlandvlinders op de kaart 2025	3.613		3.613	7.500					7.500
Impuls kleine natuurterreinen 2025	1.675	3.000	4.675	20.041		15.366			35.407
Poelensnoer knoflookpad fase 3 2025-26			0	15.000					15.000
Heide- en Veenvlinders 2026			0						0
Steenuil Aa en Hunze 2026-2027			0						0
Egelproject 2026-2027			0						0
			0						0
subtotaal	208.253	107.646	315.899	261.961	29.390	77.543	0	0	368.893
Totaal	208.253	107.646	315.899	261.961	29.390	77.543	0	0	368.893

Bestedingen Postcodeloterij

Realisatie 2025

Omschrijving Project	Financiering			Directe projectkosten	Dekkings-	Personele	Nog te
	NPL	Overige	Totaal	Totaal	bijdrage	inzet	besteden
	€	€	€	€	€	€	€
Algemene uren	32.000	26.364	58.364	58.364	0		0
Bomenwacht	5.000	192.763	197.763	111589	86.174	86174	0
Jaarplan AaenHunze	2.388	69.702	72.090	28.049	44.041	44.041	0
Jaarplan VO Assen	3.356	96.254	99.610	37.416	62.195	62.195	0
Jaarplan VO BorgerOdoorn	2.094	60.837	62.931	32.535	30.396	30.396	0
Jaarplan VO Coevorden	1.356	61.793	63.149	20.113	43.037	43.037	0
Jaarplan VO Emmen	2.791	74.155	76.946	38.932	38.014	38.015	0
Jaarplan VO Hoogeveen	1.844	58.288	60.132	19.067	41.065	41.065	0
Jaarplan Meppel	3.434	110.998	114.432	42.438	71.994	71.994	0
Jaarplan VO MiddenDrenthe	2.730	72.799	75.528	13.617	61.911	61.912	-1
Jaarplan VO Noordenveld	2.001	61.109	63.110	25.061	38.049	38.049	0
Jaarplan VO Tynaarlo	1.478	55.081	56.559	18.644	37.915	37.915	0
Jaarplan VO Westerveld	4.129	114.029	118.158	41.598	76.560	76.560	0
Jaarplan VO DeWolden	4.090	114.756	118.846	33.232	85.614	85.614	0
VW AlgemeenNatuurwerkdag	3.000	31.102	34.102	3.407	30.695	30.695	0
Inboet	5.000	2.160	7.160	1.961	5.199	1.540	3.659
MAC	15.000		15.000	0	15.000	10.668	4.332
Doorontwikkelen Streekbeheer	5.000	117.630	122.630	22.664	99.966	29.536	70.430
Woonborg	900		900	0	900	800	100
Aardkundige Waarden Advies	2.000	7.187	9.187		9.187	8.685	502
Brinken Bokashi	7.000	7.667	14.667	9.488	5.179	9.838	-4.659
POP3 2022-2025	12.000	1.150	13.150	8.441	4.709	2.936	1.773
Leergang Autochtone Bomen en Struiken in Dr	2.000	22.979	24.979	1.265	23.714	9.838	13.877
Monitoringshandboek BKN	4.500	-1.529	2.971		2.971	2.530	441
Noordergraf cursussen 2024-2025	900	960	1.860		1.860	1.805	55
Groeningen	10.000	-2.329	7.671		7.671	9.460	-1.789
Ontwikkeling bord biodiversiteit Westerveld	1.624		1.624	29	1.595	1.343	252
Tjaskermolens	2.500	13.812	16.312	115	16.197	15.845	352
Bodem Basiscursus 2025	3.000	6.333	9.333		9.333	8.426	907
BKN Westerbergen	1.385		1.385		1.385	1.385	0
Werving en begeleiding erfbezoeken Drenthe	10.000	65.825	75.825	14.772	61.053	19.465	41.588
Heidebeheer Maatschappij van Weldadigheid	5.000	43.615	48.615	43.326	5.289	4.343	946
Berm Scouts 2023	4.000	27.304	31.304	1.491	29.813	26.314	3.499
Bescherming opgroeiende wulpkuikens	8.000	32.579	40.579	10.280	30.299	12.335	17.964
Wijs met de Patrijs	10.000	72.777	82.777	11.248	71.529	15.956	55.573
Poelensnoer Knoflookpad fase 2 2024-2025	1.000	9.196	10.196	5.001	5.195	3.800	1.395
Bestrijding watercrassula Valthé'	1.000	14.326	15.326	12.447	2.879	1.705	1.174
IJsbaanachtig water Weerdinge HDL	2.000	14.395				11.690	-11.690
Boerenlandvlinders op de kaart 2025	2.000	15.800		6.740		9.920	
	187.500	1.671.867	1.825.171	673.328	1.158.583	967.823	200.680

NPL-gelden ten gunste van de exploitatie
Gerealiseerd

187.500